

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra sociologie

Mezigenerační vztahy
Pohled mladé generace na seniory a společné soužití
Bakalářská práce

Autor: Klára Stejskalová
Studijní program: B6703 Sociologie
Studijní obor: Sociologie obecná a empirická
Vedoucí práce: PhDr. Lucie Kudová, Ph.D.

Hradec Králové, 2014

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Klára Stejskalová
Studijní program: B6703 Sociologie
Studijní obor: Sociologie obecná a empirická
Název závěrečné práce: Mezigenerační vztahy
Název závěrečné práce AJ: Intergenerational Relationships

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce bude analyzovat názory vybrané skupiny respondentů na určité oblasti mezigeneračních vztahů v současnosti, a to buď v rámci společnosti, nebo rodiny (se zvláštním důrazem na vztahy nejmladší a nejstarší generace). Práce se zaměří např. na mezigenerační komunikaci, úctu ke stáří, mezigenerační solidaritu a podporu, či naopak nezáměr o bližší kontakt, ageismus (diskriminace na základě věku) a jeho dopady, vytváření stereotypních obrazů seniorů či mládeže, názorové odlišnosti či shody v postojích, očekáváních, pozitiva či negativa dvougeneračního i vícegeneračního rodinného soužití, společné rituály. Téma práce bude s ohledem na stanovené priority zkoumaných problémů a cílovou skupinu specifikováno v podtitulu i úvodu práce.

Šetření bude provedeno zejména kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaného rozhovoru.

Základní literatura:

- Alan, Josef. 1989. Etapy života očima sociologie. Praha: Panorama.
- Hendl, Jan. 2008. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.
- Jirásková, Věra a kol. 2005. Mezigenerační porozumění a komunikace. Praha: Eurolex Bohemia.
- Možný, Ivo a kol. 2004. Mezigenerační solidarita. Výzkumná zpráva z mezinárodního srovnávacího výzkumu Hodnota dětí a mezigenerační solidarita. Praha: VÚPSV.
- Pokorná, Andrea. 2010. Komunikace se seniory. Praha: Grada.
- Sýkorová, Dana. 2007. Autonomie stáří: kapitoly z gerontosociologie. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Vidovičová, Lucie. 2008. Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti. 2008. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Vidovičová, Lucie, Ladislav Rabušic. 2005. Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. Praha: VÚPSV.
- Strauss, Anselm, Juliet Corbinová. 1999. Základy kvalitativního výzkumu. Brno: Nakladatelství Albert.
- Sýkorová, Dana. 2006. „Od solidarity jako základu intergeneračních vztahů v rodině k ambivalenci a vyjednávání.“ Sociologický časopis 42 (4): 683–699.
- Švaříček, Roman, Klára Šedřová a kol. 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Grada.
- Žumárová, Monika, Beáta Balogová. 2009. Mezigeneračné mosty. Košice: Menta Media.

Garantující pracoviště: Katedra sociologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce: PhDr. Lucie Kudová, Ph.D.
Konzultant:
Oponent: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.
Datum zadání závěrečné práce: 25. 6. 2012
Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod dohledem své vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 15. 12. 2014

Klára Stejskalová

Poděkování

Děkuji vedoucí této práce PhDr. Lucii Kudové Ph.D. za její rady a odborné konzultace, které mi poskytla. Dále bych ráda poděkovala respondentům za čas, který věnovali našemu rozhovoru.

Anotace

STEJSKALOVÁ, Klára. *Mezigenerační vztahy/Bakalářská práce*. Hradec Králové : Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 63 str., 2014.

Cílem mé práce je analyzovat vztahy mladé a nejstarší generace (především z pohledu mladé generace) v rámci společnosti a vlastní rodiny a zjistit, jestli je ovlivňuje společné soužití. Zabývám se tím, jaké stanovisko zastává dnešní mladá generace k seniorům, jestli mezi nejmladší a nejstarší generací existuje vzájemný respekt, jak mladé lidi ovlivňuje soužití s prarodiči, jak spolu tráví čas a dalšími věcmi týkajícími se společného soužití. Tyto poznatky doplňuji názory několika seniorů. Práce je vypracována jako kvalitativní empirické šetření. V práci využívám techniku polostrukturovaného rozhovoru.

Klíčová slova: mezigenerační vztahy, mezigenerační soužití, mladá generace, prarodiče, ageismus

Annotation

STEJSKALOVÁ, Klára. *Intergenerational relationship*. 63 pp./*Bachelor thesis*. Hradec Králové, 2014.

The aim of my work is to analyze the relationship between a young and the oldest generation (primarily from the perspective of the young generation) in the context of society and their own families, and see if it affects the common coexistence. I am dealing with what position is today's young generation to seniors, whether between the youngest and the oldest generations is mutual respect, how young people affects coexistence with their grandparents, how they spend time together and other things related to cohabitation. These findings I complement with the views of several seniors. The work is made as qualitative empirical investigation. At this work I use semi-structured interview technique.

- Key words: intergenerational relationship, intergenerational coexistence, grandparents, young generation, ageism

OBSAH

ÚVOD	- 10 -
1 STAV DOSAVADNÍHO POZNÁNÍ	- 12 -
1.1 Stáří a dnešní společnost.....	- 12 -
1.2 Demografická panika	- 12 -
1.3 Mezigenerační vztahy	- 14 -
1.4 Mezigenerační komunikace	- 15 -
1.5 Mezigenerační konflikty.....	- 17 -
1.6 Mezigenerační soužití	- 19 -
Problémy soužití	- 23 -
1.7 Výzkumy a studie.....	- 23 -
2 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	- 25 -
Charakteristika mladé dospělosti	- 25 -
Charakteristika stáří.....	- 25 -
Definice stárnutí.....	- 26 -
Pojem senior	- 26 -
Ageismus.....	- 26 -
Rodinné rituály	- 27 -
Rodina nukleární a rozšířená	- 27 -
Názory na společné soužití a názory generací k sobě navzájem	- 27 -
Stanoviska ke společnému soužití	- 28 -
3 POSTUP A VÝZKUMNÉ METODY	- 29 -
3.1 Cíl výzkumu.....	- 29 -
3.2 Výzkumné otázky.....	- 29 -
3.3 Výzkumná metoda a techniky sběru dat.....	- 29 -
3.4 Cílová skupina a vzorek respondentů	- 30 -
3.5 Sběr dat a zpracování dat.....	- 30 -
3.6 Stručný popis respondentů a atmosféry rozhovorů	- 31 -
4 VÝSLEDKY	- 36 -
4.1 Podrobná charakteristika respondentů	- 36 -
4.2 Analýza podle výzkumných otázek.....	- 47 -
ZÁVĚR.....	- 58 -
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 61 -
SEZNAM PŘÍLOH	- 63 -

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá pohledem mladé generace na seniory a jejich společným soužitím. Důvod, proč jsem se rozhodla na téma mezigeneračních vztahů zaměřit v téhle rovině, je, že v mém okolí jsem si všimla vysokého počtu lidí, žijících v takovém soužití. Zároveň si myslím, že i když někteří z nás právě teď se seniorem nežijí, nikdy nevíme, jestli za nějakou dobu nebude soužití s prarodičem právě ta naše realita. Já sama za sebe vím, že pokud některý z mých rodičů nebude schopen se o sebe v pokročilých letech postarat, také si ho vezmu k sobě. Tato práce se ale nezabývá soužitím mladých lidí se seniorem jen kvůli péči o něj. Důvody pro společné bydlení generací jsou různé, jak nám ukáže výzkumná část této práce.

Spory mezi právě těmito dvěma generacemi jsou ve společnosti rozebírány poměrně často. Tato práce by mi měla pomoci získat náhled na to, jestli jsou vzájemné vztahy mezi těmito dvěma generacemi opravdu tak špatné. Chci se dozvědět především to, jestli a jakým způsobem respondenty společné soužití ovlivňuje, jestli působí více pozitivně nebo negativně a zda by mohlo napomáhat k odstranění ageismu.

V dnešní české společnosti není typické, aby žilo více generací pohromadě, zvláště pak soužití vnoučat s prarodiči není již moc časté. Dotazovala jsem se lidí mého věku, kteří tuto zkušenost mají a několik rozhovorů jsem udělala také se seniory, kteří žijí nebo žili s vnoučaty.

Zaměřím se především na chápání stáří jako takového, představy mladých lidí o něm a názory seniorů na to, co jim stáří přineslo. Některé mé otázky směřují na vzájemné hodnocení generací, abych zjistila, z čeho pramení nejvíce problémů.

Zabývám se tu také respektem, protože mám pocit, že v dnešní době nechováme stáří v takové úctě, jakou by si zasloužilo. Výzkum mi dá možnost zjistit, jestli alespoň svoje prarodiče mladí lidé respektují. Existence společně

stráveného času je určující pro dobré fungování vztahů. Chci se tedy dozvědět, jak spolu mladí lidé a jejich prarodiče tráví čas.

Svou bakalářskou práci jsem začala pročitáním literatury, která se na toto téma zaměřuje, a musím říci, že téma soužití mladé generace se seniory by si zasloužilo více zájmu. Velké množství publikací se zabývalo mezigeneračními vztahy, ale přímo společné bydlení řešilo jen málo z nich a spíše jen okrajově. Nejvíce poznatků jsem získala z knihy Jindřicha Cibulce *Soužití tří generací*.

Teoretická část se skládá ze Stavů dosavadního poznání a Základních teoretických východisek. Vědecké části v několika podkapitolách popíšu, jak jsem během výzkumu postupovala, poté charakterizuji respondenty. Následuje analýza podle výzkumných otázek a závěr. Výzkum jsem začala vytvořením těchto výzkumných otázek, pomocí kterých jsem chtěla dosáhnout pro tuto práci vytyčeného cíle. Jaké jsou názory mladé generace na stáří? Pomáhá společné soužití k překonávání předsudků o opačné generaci? Existuje vzájemný respekt mezi mladou a nejstarší generací? Jaká má toto soužití úskalí a přínosy? Jaké jsou důvody společného soužití? Do jaké míry a jakým způsobem spolu tyto generace tráví čas?

Výzkum byl proveden kvalitativním šetřením s využitím polostrukturovaných rozhovorů.

Představuji si, že na konci této práce získám náhled na kvalitu vztahů mezi mladou a nejstarší generací.

1 STAV DOSAVADNÍHO POZNÁNÍ

1.1 Stáří a dnešní společnost

Dnešní doba si více cení krásy mládí než moudrosti a vrásek, staří lidé jsou opomíjeni, podceňováni a bráni mnohdy jako přítěž a ne jako lidé, od kterých se můžeme mnoho přiučit a kteří si v životě už prošli mnoha těžkostmi, a tak je třeba minimálně je tolerovat, když už ne chápat. Vize různých autorů do budoucnosti tohoto problému se liší. Řekla bych, že čím později byly sepsány, tím skeptičtější jsou. Josef Alan v roce 1989 napsal, že stáří bude mít s prodlužováním délky života větší význam v životě každého člověka. Také napsal, že se zvýší pozornost věnovaná seniorům a úcta ke stáří. [Alan 1989] S posledním názorem se příliš neztotožňuji nebo možná jen doba ještě nedospěla do stadia, o kterém mluvil. Seniorům je v dnešní době pozornost věnovaná hlavně ve smyslu negativním, tak se o tom také zmiňuje Joan M. Eriksonová. Uvádí, že seniorům se dostává výsměchu, opovržení, někdy i odporu nebo přehnané pomoci. [Erikson 1999]

Dalo by se říci, že stáří bylo uctíváno do doby, kdy bylo výjimečné, jen málo lidí se dožívalo vysokého věku. Dnes senioři tvoří značnou část naší populace a v budoucnosti to bude ještě markantnější. [Pacovský 1990] „Nebezpečí degradace stáří je nejvyšší ve společnosti s vysokou produktivitou, a to přesto, že těmto lidem již nehrozí bída a nouze, nýbrž zásadní změna společenské role a statut ‘ztráty programu’.“ [Pacovský 1990:46]

1.2 Demografická panika

Může se zdát, že tato podkapitola do mé práce nepatří, ale opak je pravdou. Rozhodla jsem se ji sem zařadit z důvodu, že právě demografická panika je jedním z činitelů přispívajících k propasti vznikající mezi generacemi. Přesně řečeno staví mladou a střední generaci proti nejstarší. Jak uvádí Lucie Vidovičová, koncept demografické paniky má všechny rysy ideologie. „Zjednodušená a emocionálně zbarvená prezentace dat o věkové skladbě společnosti vedená s cílem implementovat do veřejného mínění soubor partikulárních zájmů – i to by mohla být velmi přesná

definice tohoto konceptu.“ [Vidovičová 2008: 26] Tento pojem je odvozen z Cohenova pojmu morální panika, který odkazuje ko značování vybraných skupin, osob nebo podmínek jako hrozby pro společenské hodnoty a zájmy. [Vidovičová 2008: 27] „Obecně demografická panika pramení z předpokladu, že blahobyt národa, ať už je vyjádřený a měřený pokrokem, technologiemi, kulturou či bohatstvím, je přímo závislý na věkovém složení populace.“ [Bytheway 1995: 53]

V jednoduchosti řečeno demografická panika zveličuje problém přibývajících starých lidí, pomocí ohromujících titulků v médiích předpovídá katastrofu, zastavení vývoje stárnoucích společností jen na základě populačního stárnutí.

Walker vidí jako zdroj této paniky tzv. protistátní agendu šířenou politickou ideologií, která podle něj záměrně překroutila a nadhodnotila makroekonomické souvislosti populačního stárnutí, a to proto, aby legitimizovala novou protisociální státní politiku. Cílem bylo ospravedlnit zmenšující se úlohu státu v podpoře seniorů. [Vidovičová 2008: 29]

„Stárnutí se stává obětním beránkem procesu racionalizace státních výdajů. Aby bylo možné tuto pozici státu legitimizovat před veřejností, je stáří představeno jako vysoce nákladná sociálně-ekonomická položka“. [Vidovičová 2008: 29]

Chytlavé titulky v některých médiích, vybírají hodnotově zabarvené výstupy demografických studií a podporují tak dojem nastupující mezigenerační krize. Pořád rozebíraný nárůst seniorů a absence řešení tak v lidech vyvolávají strach z budoucnosti. „Uvážíme-li obavy ze stárnutí populací, nejsou to ani tak naše limitované prostředky, ale spíše naše hodnoty, které nám brání v poznání, že v naší společnosti jsou pro tento úkol k dispozici dostatečné zdroje. Je to spíše způsob, jakým je veřejnost s fakty seznamována, který garantuje téměř jistou paniku a zatvrzelost vůči snahám tyto dodatečné zdroje hledat a nacházet.“ [Vidovičová 2008: 36]

Jedním z důvodů proč přibývá seniorů je zvyšující se koeficient dožití. „V populaci roste podíl starých osob, což – provázeno takovými procesy jako zmenšování rodiny a oddělené bydlení generací, prodlužování fáze důchodového věku apod. – vyvolává

řadu nových problémů, které nelze uspokojivě řešit ani velkorysou sociální politikou, již se naše společnost vyznačuje. Osamělost starých lidí, jejich snížená pohyblivost, potřeba lidských kontaktů atd. jsou jevy, které se týkají nás všech a žádají si naši účast. A právě v sociální situaci styku staré a mladší generace se ukazuje, že vztah k vlastnímu stáří a k stáří cizímu není stejný. Paradox stáří se stává s postupujícím růstem podílu starých osob ve společnosti vážným sociálním problémem. [Alan 1989: 55] Jak vidíme, Alan tu zmiňuje oddělené bydlení generací jako problém.

„V této souvislosti došlo díky velkým sociálním posunům k další významné změně, která se dotýká celého rodinného systému. Ani si neuvědomujeme, že poprvé v lidské historii žijí pospolu čtyři generace. Každá z nich má jiný osud, každou poznamenala jiná doba. Naše jednání, socializační proces, celkový životní styl, bydlení, hospodaření atd. jsou však přitom založeny v podstatě na dvougeneračním modelu rodiny.“ [Alan 1989: 379-380]

1.3 Mezigenerační vztahy

Na úvod této podkapitoly bych zmínila definici vztahu podle Hartla a Kelleyho a potom ukázala, jak se na mezigenerační vztahy dívají další dvě autorky.

Mezigenerační vztahy v rámci rodiny řadíme do vyšší kategorie, tedy kategorie osobních vztahů. „Blízké vztahy jsou vztahy k blízkým, jejichž prostřednictvím osoba ovlivňuje jiné osoby, často, silně, v různých sférách činnosti a relativně dlouhou dobu. Kelley tvrdí, že vztahy jsou nejdříve blízké a potom, jako derivát této blízkosti, jsou osobní. Vztahy se rozdělují na ty „velmi blízké“ až po „méně blízké“. Za blízké vztahy se tradičně považovaly rodinné vztahy, zejména manželské a rodiče – dítě. Pro osobní vztahy je typické zdůrazňování pozitivních emocionálních prvků a to takových, že v blízkých vztazích najdeme lásku, porozumění, vzájemné uspokojení potřeb a minimální obsah negativního prožívání.“ [Výrost, Slaměnik, 2008:233]

„Vztah můžeme definovat jako působení mezi dvěma nebo více jevy, objekty či osobami. V psychologickém pojetí vztah primární znamená dlouhodobější relaci, spojenou s emocionální vazbou a určitou odpovědností, mezilidský sekundární se

vyznačuje krátkodobostí, povrchností, bez větších závazků a malou četností kontaktů“ [Hartl, 1993:236].

Vztahy mezi prarodiči a jejich vnoučaty jsou především pro prarodiče velice důležité. Pozitivní efekt má tento vztah pro obě strany. Obě generace se od sebe navzájem mají co učit, navíc Vidovičová říká, že mladí lidé s pozitivním vztahem k vlastním prarodičům, mají lepší vztah k seniorům obecně a menší sklony k ageismu. Dobré mezigenerační vztahy v rámci rodiny jsou základem pro budování lepších mezigeneračních vztahů v celé společnosti i pro pozitivní vnímání staré generace. „Mezigenerační vztahy rodinné jsou založeny na úzkém osobním a intimním soužití a participaci na sdíleném životním stylu. Je zřejmé, že vztahy k seniorům vypěstované v rámci socializace jedince v užší rodině pak ovlivňují vztahy k jiným starším a starým osobám i mimo rodinu. Ve svém důsledku to pak vede k tomu, že tyto primární vztahy jsou základem širší percepce a kooperace mezi generací osob mladších a generací seniorů v celé společnosti.“ [Vidovičová, Rabušic 2003:44]

Lucie Hrdličková píše, že sociologové hovoří o vzájemném nepochopení mezi generacemi a o neschopnosti vcítit se do potřeb a problémů druhých. Zmiňuje společnou práci jako nástroj porozumění. [Hrdličková 2009: 12-14]

1.4 Mezigenerační komunikace

Komunikace mezi generacemi by měla sloužit k porozumění a dorozumění a je nezbytným předpokladem kvality života. V komunikaci se ovšem často objevují bariéry a nedostatky, které právě vedou ke konfliktům a také zbytečnému vzniku negativních postojů k jiné generaci. Zvláště staří lidé mají mnoho problémů v komunikaci, způsobených jejich vysokým věkem. Komunikaci seniorů ovlivňuje zhoršování sluchu, úbytek paměti, změny kognitivních procesů, zhoršená motorika mluvidel a další věci, jako například jejich nejistota při komunikaci z důvodu špatně sedící zubní protézky. Senioři mají problémy jak s porozuměním, tak s vlastním vyjadřováním. [Vágnerová, 2007] To jsou důvody, které mohou vést u seniorů k vyhýbání se komunikaci. Tato jejich nejistota potom může ústit v chování, které mladá generace vidí jako zahořklé a protivné, vztahovačné. Nabývají totiž mnohdy pocitu, že jsou ostatními podceňováni, přezíráni a mluví se o nich negativně. Zhoršení

paměti vede k častějšímu opakování svých sdělení. Další překážkou v komunikaci těchto dvou generací je pomalejší přijímání a sdělování informací některými seniory a absence trpělivosti u mladých lidí, žijících v uspěchané době. Senioři hodně zavádějí řeč na svůj zdravotní stav, jejich onemocnění a těžkosti, což mladí lidé vnímají jako ustavičné stěžování si. Ze strany starých lidí jde ale spíše o neschopnost naleznout téma ke konverzaci. Jejich život už někdy není tak aktivní a těžko mohou hledat témata k hovoru s mladými lidmi, právě díky odlišným postojům a hodnotám. [Jirásková 2005] Odlišnost podle Semrádové vede k vyloženejší mezigeneračním bariérám v komunikaci:

- Diskriminace s ohledem na věk
- Prožité „historické“ události
- Rozdílně založené a rozvíjené vzdělání
- Rozdílné životní zkušenosti
- Zdravotní stav
- Příležitosti seberealizace
- Pojetí důstojnosti
- Představy o tom co je patřičné a slušné
- Orientovanost ve světě moderních technologií

[Jirásková 2005:62-63]

Naprostá odlišnost je patrná i v tom, jak myšlení mladé generace a seniorů popisuje Alan. [Alan 1989] Mladí lidé chtějí svět měnit, jejich dominantním rysem je aktivita, chtějí se vyznat ve společnosti a v sobě, jejich socializačním problémem je přizpůsobení se. Ve stáří oproti tomu převažuje tendence svět hájit, protože je s ním stáří spojeno, dominantním rysem je zvažování a hodnocení, snaží se vyznat v sobě a svém vztahu ke světu, socializačním problémem je tu vyrovnání. Jednání v mládí je určeno aktivitou, ve stáří reflexivitou. Na úrovni subjektivity je pro mládí určující

„člověk ve společnosti“ , pro stáří „společnost v jedinci“. V rovině časové se mládí orientuje na budoucnost, stáří přikládá důraz minulosti. Navzdory těmto rozdílům si jsou mladí a staří vzájemně blíží než obě tyto generace s generací střední. „Tato dispoziční podobnost je polem, na které se přenášejí šance překonávat mezigenerační střety.“ [Alan 1989:386 -389]

Tabulka číslo 1 – Rozdíly mladé a nejstarší generace

	Rovina časová	Vztah ke světu	Dominantní rys	Socializační problém	Jednání	Úroveň subjektivity
Mladá generace	Orientace na budoucnost	Chůť měnit ho	Aktivita	Přizpůsobení se	Aktivita	Člověk ve společnosti
Senioři	Důraz na minulost	Jeho obhajoba	Zvažování	Vyrovnání	Reflexivita	Společnost v jedinci

Zdroj: Vlastní šetření

1.5 Mezigenerační konflikty

„Mezigenerační konflikty patří hned vedle manželských problémů k nejčastějším mezilidským sporům. Podle psychologů je však jejich přítomnost v rodině normální a funkční jev. Takové soužití s sebou zákonitě přináší střet názorů, jenž v horším případě eskalují do konfliktů. Příčinou generačních sporů je však také odcizení, z kterého vychází vzájemný nezájem, nepochopení a často i agresivita.“ [Hrdličková 2009: 12]

Jak je patrné z názvu, jedná se o konflikty mezi příslušníky různých generací. Konflikt znamená každé nápadné střetnutí protikladných tendencí nebo sil, které se snaží uplatňovat svou nadvládu v téže oblasti [Jirásková, 2005]. Dle definice sociologického slovníku nazýváme generací „seskupení příbuzných věkových skupin, které prošly socializačním procesem v podobných historických a kulturních podmínkách. Doba trvání jedné generace je přibližně 25 – 30 let“ [Jandourek, 2007, s. 91]. Jirásková uvádí, že hlavní roli zde většinou hraje předpojatost generací navzájem a trvání na různých, i nepravdivých klišé. Jedna generace si vytváří pokřivená zobecnění o jiné a

ta povyšuje na jedinou pravdu. Stejné chování u příslušníka své generace hodnotí diametrálně rozdílně. Dalším zdrojem mezigeneračních konfliktů jsou rozdílné názory, postoje a především hodnoty různých generací. [Švancara, 1983]. Hodnoty jsou základem našich názorů, tedy našeho životního stylu, proto jsou tyto konflikty nejproblematictější, protože zpochybňování našich názorů je jako zpochybňování nás samých. [Jirásková, 2005] Mezi sociology se ovšem najdou i tací, kteří považují mezigenerační konflikty za uměle vytvořené, bez reálného základu.

Každý člověk je sice jiný, nicméně je pravda, že můžeme najít pár věcí, které vrstevníky různých generací spojují. Z těch se pak dá utvořit určitá charakteristika jednotlivých generací. A právě tyto vlastnosti a rozdíly mezi nimi mohou být zdrojem mezigeneračních konfliktů. Zatímco mladí lidé jsou plní síly a touží poznávat nové věci, lidé starší jsou díky svým životním zkušenostem daleko rozvážnější. Mladí vyčítají starším jejich rutinní život a naopak starší mladým lehkovážnost. Jsou to hlavně již zmíněné životní zkušenosti, které jsou největším rozdílem těchto generací. Mladí chtějí všechno poznat, všechno zkusit a starším vadí, že neposlouchají jejich rady. Samozřejmě není pravidlem, že s přibývajícím věkem je každý moudřejší a poučený životem.

Mezigeneračním konfliktům věnují pozornost i Jindřich Cibulec a Lucie Hrdličková. Cibulec píše, že u starších generací je patrná větší pracovitost, plynoucí z jejich cílevědomosti a ustálenosti potřeb. [Cibulec 1980: 25] V současnosti však i spousta velmi mladých lidí má vysoké cíle, za kterými si jde, a není neobvyklé, že mladý člověk u studia pracuje, aby se mohl např. dříve osamostatnit nebo prostě jen proto, aby nasbíral zkušenosti a praxi do života. Cibulec se také zmiňuje o konzervatismu starší generace, kdy někteří lidé ze zásady odmítají cokoli nového a jiného, než nač jsou zvyklí. Tento někdy až dogmatismus oproti nekonvenčnosti mládeže může být příčinou konfliktů. [Cibulec 1980: 24-26]

Konflikty mohou souviset s odlišnou mírou moci, kterou mají jedni nad druhými, a významnou roli v nich sehraje také předpojatost příslušníků jednotlivých generací vůči sobě navzájem. Mladí odsuzují starší zejména za nemodernost a nepružnost myšlení, senioři mladou generaci za lhostejnost či nepořádek. V zásadě platí, že lidé

různých generací se pohybují v různých etapách svého životního cyklu a vnímají tedy svět jinak. Prožili jinou dobu, mají jiné zážitky a vytvořili si jiné stereotypy. Často proto může mezi nimi docházet k nedorozuměním a konfliktům. Jiný způsob uvažování je odrazem odlišných podmínek, v kterých dospěli – ať už historických, kulturních či ekonomických. [Hrdličková 2009: 12-14]

1.6 Mezigenerační soužití

Tato podkapitola je do práce zařazena, protože se nejvíce týká tématu mého zkoumání v této bakalářské práci. Uvedu zde názory některých autorů na takovéto soužití a jím se také budu ve svém výzkumu zabývat. Touto problematikou se zabývá Dana Klevetová, Marie Vágnerová, Josef Alan a nejvíce poznatků jsem získala od již zmíněného Cibulce.

Jedná se o soužití mladých lidí s prarodiči v jedné domácnosti. V dnešní době už není tak obvyklé jako dříve, ale pořád ještě je aktuální. Vágnerová uvádí, že vztah prarodiče s vnoučaty nebývá většinou spojen s trvalým soužitím. [Vágnerová, 2007] Náhračkou za tato vícegenerační soužití je bydlení v blízkosti prarodičů. Neobvyklost vícegeneračního soužití souvisí s větší rolí státu jak u dětí ve výchově, tak u starých lidí s péčí o nemocné. Stát však nemůže nahradit emocionální funkci rodiny. [Klevetová, 2008]

Za základ dobrého fungování vícegenerační rodiny se považuje rozdělení rolí. Generační soužití může vyřešit problém opuštěnosti starých lidí. Stále ale sílí tendence odděleného života jednotlivých generací.

Názory na toto soužití se liší. „Bezprostřední každodenní generační soužití se neosvědčuje, je obtížné zabránit generačním střetům. Otázkou zůstává, nakolik jsou střety přínosem pro rozvoj osobnosti a chápání potřeb druhých.“ [Klevetová 2008:30] „Předně se ukazuje, že navzdory „nuklearizaci“ rodiny vazby mezi dospělými dětmi a jejich rodiči neslábnou; dále – že geografická vzdálenost má u nás zanedbatelný význam, mnohem větší roli hraje blízkost nebo vzdálenost citová.“ [Alan 1989: 382] Důvody společného soužití se mohou i v průběhu času změnit. Nejdříve rodiče pomáhají dětem, časem se situace mění. „Nakonec bývají děti omezující zpočátku svou výpomoc starým rodičům na materiální podporu zaskočených situací, v níž péče o

starého člověka vyžaduje buď pravidelné návštěvy, nebo jeho přijetí do vlastní domácnosti.“ [Alan 1989:383]

Vícegeneračního soužití ubývá i z ekonomických důvodů. Starost o seniora, pokud je nemocný, je náročná časově i ekonomicky. Díky nízkým státním příspěvkům se lidé nemohou vzdát zaměstnání nebo riskovat problémy vyvolané častými absencemi, způsobenými každodenní péčí o seniora.

Obě generace dávají v dnešní době přednost bydlení v blízkosti, nikoliv však pohromadě. [Vágnerová, 2007] Toto uspořádání ovšem již nic neřeší v případě, že senior už není soběstačný a vyžaduje stálou pomoc.

Názor většiny autorů na vícegenerační soužití je spíše negativní, vytváří podle nich častější konflikty. Na druhou stranu pomáhá utvářet vztahy mezi mladou generací a jejich prarodiči, což napomáhá lepšímu vnímání seniorů jako celku a stejně tak i pozitivnějšímu vnímání mladé generace seniory.

Dříve bylo běžné, že několik generací žilo pohromadě v jedné domácnosti. Situace v dnešní době je ovlivněná státními institucemi, které starost o rodinné příslušníky (ať už jde o děti či seniory) přebírá. Mnoho lidí umístí svého seniora radši do domova důchodců, než aby se o něj starali sami. Umístění seniora do domova důchodců nemusí být známkou toho, že na něm rodině nezáleží nebo že by se o něj nechtěla starat. Velkou roli zde hraje ekonomická stránka. Jak už jsem se zmínila výše. Starost o nemocného rodiče či prarodiče je časově náročná a může ohrozit jejich zaměstnání, jehož ztráta jim zase znemožňuje tuto starost v důsledku nedostatku financí. Častým důvodem vícegeneračního soužití je snaha pomoci starému člověku, který zůstal sám, ať už dlouhodobě nebo po dobu jeho nemoci.

Cibulec má na společné soužití generací jiný názor než Klevetová, nezavrhuje ho. „I ty rodiny, kde vzdálenost prostorová (společné bydlení) je minimální, mohou vytvořit bezkonfliktní prostředí a harmonické soužití, jestliže je tvoří zralé osobnosti, rozumově a citově vyspělé, bytosti nadané vlastnostmi a schopnostmi dobře vycházet a jednat s ostatními lidmi.“ [Cibulec 1980: 53]

Důležité pro mezigenerační soužití je také vytváření a plnění norem. Každá generace má své normy a své sankce za jejich neplnění. Čím vzdálenější si tyto normy jsou, tím větší problémy ve společném soužití mohou vznikat. Pokud v rodině nejsou dodržována žádná pravidla ani normy, každý se chová, jak chce a to vede ke vzniku konfliktů. Pro společné soužití je nutné, aby si normy jednotlivých generací byly blízké, jinak se dá těžko dosáhnout kompromisu přijatelného pro všechny strany. „Stanovení norem i jejich charakter je dlouhodobý proces. V mnohých rodinách se dědí normy z generace na generaci. Takto vytvořené normy mají dosti blízko k normám formálním, předem stanoveným, které nejsou vždy prospěšné pro členy nynější generace, protože je mohou cítit jako něco jim cizího, vnuceného. Otázka norem a sankcí v rodině je úzce spjata s celkovou atmosférou, úrovní komunikace mezi členy rodiny, stupněm jejich angažovanosti a celkovou úrovní stability rodiny jako takové.“ [Cibulec 1980: 54]

Společné soužití více generací může být dobrovolné nebo nedobrovolné, což ovlivňuje i kvalitu vztahů. Pokud jsou členové rodiny nějakými okolnostmi nuceni žít pohromadě, dochází k častým neshodám. Ty mohou být způsobeny špatnými vztahy mezi členy rodiny, různými představami o soužití nebo už jen tím, že se vnímají jako oběť. Roli zde hraje také trvalost nebo dočasnost soužití. U dočasného soužití je potíž v tom, že po oddělení už nejde udržet stejný vztah, jaký panoval při společném bydlení. U dočasného soužití je možnost změny v soužití trvalé, naopak to jde těžko. Trvalé soužití nemůže fungovat v rodině, kde nejsou dobré vztahy. Ale ani odsunutí seniora např. do domova důchodců již narušené vztahy v rodině nevyřeší. Přítomnost seniora v rodině může naopak rodinné vztahy zklidnit a zlepšit. [Cibulec 1980]

Kladem společné domácnosti nejmladší a nejstarší generace je, že starý člověk v některých případech po boku mladých omládne, lépe se sžívá s novou dobou a třeba i učí moderním technologiím. Důvodem, proč se někdy prarodiče tolik nezajímají o svá vnoučata nebo děti a nechtějí se s nimi více stýkat, může být i pouhý strach. Strach starých lidí z toho, že mladým nestačí a že je stejně časem opustí, proto preventivně předstírají nezájem.

Kristine Bertini popisuje situaci v Mikronésii, kde běžně žijí pospolu rodiny až o 30 členech. „Staří lidé jsou uznáváni a dostávají nejlepší potravu, přístřeší a nejvíc pohodlí. Děti bývají v rámci vesnice neformálně „adoptovány“. Pokud jedna rozšířená rodina nemá dostatek jídla nebo prostoru, soused k sobě vezme jedno nebo dvě děti, dokud se situace nezlepší. Pro toto sdílení péče neexistuje žádný právní rámec; je to tradice, která se udržela, protože funguje....Hranice rodinného systému jsou propustné a děti cítí, že patří do každého rodinného celku ve vesnici. Protože vesničané díky sdílenému modelu přežívají, starají se jeden o druhého.“ [Bertini 2013: 188]

Bertini se tu zamýšlí nad paradoxem lepší péče o seniory v zemích rozvojových než v zemích rozvinutých. V zemích třetího světa často nejsou žádné státní instituce zabezpečující seniory, a přesto je tu o staré postaráno až do smrti. „Je zajímavé, že s tím, jak se naše kultura vyvíjí, bereme si v péči o více než jednu generaci rodiny za vzor méně privilegované národy. Z příkladů jiných kultur lze načerpat mnoho významných lekcí o lásce a životním účelu. V naší generaci se už systém nukleární rodiny neosvědčuje – posunuli jsme se do fáze, kdy jasněji chápeme, že se musíme jeden o druhého starat.“ [Bertini 2013:189] To mě nutí k úvaze nad tím, že možná jen neděláme to, co je v našich silách, abychom svým rodičům či prarodičům pomohli v závěru jejich života. Nejchudší národy se zvládnou postarat o děti i rodiče, protože tu funguje vzájemná solidarita. Naproti tomu v rozvinutých zemích myslíme víc na své pohodlí než na jiné. Nejspíš by se dala zvládnout péče o seniory v jejich rodinách, ale vidina možnosti přenést zodpovědnost na státní instituce tomuto jevu nepomáhá. Jednoduše řečeno v zemích, kde lidé nemají na koho tuto péči „hodit“ se o své nejstarší postarají, tam kde to není nutností, spoléhají se většinou raději např. na domovy důchodců.

„V českých dějinách i v moderní literární historii tak máme určité předznamenání toho, co jsme našli v různých svých výzkumných studiích na velkých vzorcích dnešních rodin, že totiž babičky a dědečkové neboli prarodiče nastupují zpravidla jako první sociální pomocná instituce tam, kde generace rodičů nějak selhává a kde generace vnoučat je nějak ohrožena. Kde jsou rodiče „ve stínu“ nebo kde jejich

osobnost nese negativní charakteristiky, jsou to obvykle prarodiče, kdo jsou ochotni pomáhat – a činí tak bez nároku na plat, na hmotnou i morální odměnu. Ba ani toho uznání se jim za to mnoho nedostává.“ [Matějček, Dytrych 1997: 12-13] Tady je popsána další možná příčina soužití seniorů se svými vnoučaty.

Pro správné fungování společného soužití tří generací je důležité společné trávení volného času. Je dobré vyhradit si čas na aktivity, u kterých se sejde celá rodina, ať je to třeba jen společné sledování televize, rodinné jídlo nebo hraní her. V rodině, kde si takový čas vyhradí, dochází k utužování vztahů a její členové mají pocit sounáležitosti. Všichni mohou pomáhat s přípravou jídla, čím získají i senioři, kteří si mohou připadat na obtíž, pocit, že něčím přispívají.

Problémy soužití

Mezigenerační soužití kazí to samé, co už jsme si uvedli u mezigeneračních konfliktů. „Problém bývá někdy i v tom, že se starší generace snaží za každou cenu pokračovat v dosavadním způsobu života a nechce v ničem ustoupit, kdežto mladí přistupují k životu někdy až příliš progresivně a chtějí prosazovat bezohledně svou samostatnost.“ [Cibulec 1980:74]

1.7 Výzkumy a studie

Tematikou mezigeneračního soužití se okrajově zabýval výzkum *Rodina 2001*.

Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že lidé pod 30 let v 87% odmítají soužití tří generací. Setkáváme se tu se stejným vysvětlením, které jsem zmiňovala již výše. „U mladých lidí je tento názor ovlivněn i tím, že jsou ve věku, kdy mají možnost poprvé v životě být nezávislí a samostatní a vidí tedy soužití široké rodiny jako méně výhodné. Starší lidé pak naopak mohou mít dojem, že se o ně mají jejich děti postarat nebo chtějí být jednoduše svým dětem a jejich rodinám nablízku, aby se necítily osamoceni.“ [Paloncyová 2003:22] Odmítavě se k vícegeneračnímu soužití staví i ti, se kterými žije nezaopatřené dítě. Lidé i v těchto situacích, kdy se jim hodí pomoc, upřednostňují spíš bydlení v blízkosti než společně. I v případě péče o starého rodiče je pro společnou domácnost pouze 12% respondentů. [Paloncyová 2003]

Stejně tak podle výzkumu *Muži a ženy v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy 2008*, který byl realizován v rámci projektu *Aktivní stárnutí, rodina a mezigenerační solidarita*, lidé u nás preferují bydlení v blízkosti širší rodiny. Nejčastěji ve vzdálenosti do půl hodiny. [Barešová 2012]

Česká republika se účastnila v letech 1999-2000 mezinárodního kvantitativního výzkumu *Value of Children and Intergenerational Relationship in Six Cultures*. Ten srovnával situaci u nás a v Německu a respondenty tvořily tři generace žen. Vzorky byly malé a nereprezentativní, ale výzkum ukázal, že u nás je mezigenerační solidarita zastoupena ve větší míře. U nás je častější společné soužití s prarodiči než v Německu a také větší praktická pomoc. [Možný 2004]

V roce 1989 Jiří Kovařík v souboru více než 7000 rodin zjistil vícegenerační soužití u 9%. [Matějček, Dytrych 1997]

Roku 1994 (tento rok byl zvolen Mezinárodním dnem rodiny) proběhlo rozsáhlé šetření prováděné agenturou STEM. Jeho výsledky opět zpracovával Jiří Kovařík a týkal se více než 8000 rodin. Tentokrát bylo procento lidí žijících ve společné domácnosti s prarodičem vyšší, 13,8%. Četnost takového soužití závisí na typu rodiny. Počty těchto vícegeneračních soužití jsou nejnižší u úplné rodiny, vyšší u neúplných rodin s dětmi, ještě více u vdov/vdovců, samotné ženy s dětmi a svobodné ženy/muži na závěr. Většina respondentů vidí prarodiče jako důležité pro život rodiny. Určující nebyla finanční, pracovní ani výchovná pomoc, ale utváření dobrých vztahů v rodině. [Matějček, Dytrych 1997]

V roce 1988 bylo zjištěno v šetření realizovaném Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, že jen 3% seniorů nad 70 let neudrhuje žádné rodinné kontakty. Tento výsledek ukazuje, že vztahy s rodinou jsou v naší společnosti důležité, především pak právě pro seniory je kontakt s rodinou nenahraditelný. [Matějček, Dytrych 1997]

Z různých diplomových prací, které se zaměřily na společné soužití generací vyplývá, že podstatně častěji se s tímto typem rodiny setkáme na vesnici než ve městě. I tak na vesnici nebylo zvláště časté, ve městech je pak vzácností. [Matějček, Dytrych 1997]

2 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Charakteristika mladé dospělosti

Charakteristikou mladé dospělosti se tato práce zabývá z důvodu, že vztah mezi nejmladší a nejstarší generací je specifický a často diskutovaný. Jako mladí dospělí jsou označováni nejčastěji lidé ve věku 20 – 30 let. Jedná se o přechodné období mezi adolescencí a plnou dospělostí. Je to etapa mnoha životních mezníků a změn, je tedy pro jedince poměrně náročná. V této době by mělo dojít k nástupu do zaměstnání a k s tím související ekonomické nezávislosti. Dochází k výběru životního partnera, často i ke sňatku a zakládání vlastní rodiny. Právě v této etapě je jedinec na vrcholu fyzických sil i výkonnosti. Důležitou roli hrají zkušenosti, stabilizuje se emocionalita, životní styl, vlastnosti i hodnoty. Člověk se plně zapojuje do sociálních rolí a zodpovědně je plní. Stále však v této životní fázi chybí rozvážnost. Rané mládí má své kouzlo v podobě finanční nezávislosti, svobodného rozhodování, ale v kontrastu s tím stojí finanční potíže a odpovědnost za svá rozhodnutí, která mohou skončit i nezdarem. [Vágnerová 2007]

Charakteristika stáří

Existuje více definic vysvětlujících pojmy stáří a stárnutí, úplně přesná ovšem není žádná z nich, protože stáří je věc individuální, každý z nás stárne jinou rychlostí i jiným způsobem, u různých lidí se stáří projevuje různě. Stáří je poslední etapou života, podle Vágnerové přináší moudrost a nadhled, pocit naplnění, ale na druhé straně úbytek energie a proměny spojené se stárnutím [Vágnerová 2007]. Hartl vidí stáří jako konečnou etapu geneticky vyměřeného trvání života [Hartl 2004]. Mühlpachr píše, že stáří je obecným označením pozdních fází přirozeného průběhu života. Je ovlivněno geneticky podmíněnými involučními procesy modifikovanými dalšími faktory, jako jsou choroby, životní styl a životní podmínky a také změnami sociálními. Všechny tyto změny se prolínají a mnohdy jsou protichůdné, proto je obtížné stáří definovat. [Mühlpachr 2004]. „ Se stářím lze zacházet jako s kamenem, může se nechat pouze valit na společnost a dělat jí problémy, ale může se použít i jako součást pevné stavby společnosti.“ [Pacovský 1990:47]

Definice stárnutí

„Stárnutí je primárně procesem biologickým, ale současně podmiňuje i procesy psychické.“ Podle Langmeiera je stárnutí souhrnem změn ve struktuře a funkcích organismu, vedoucích k jeho zvýšené zranitelnosti a poklesu schopností a výkonnosti. [Langmeier 1998] Stuart-Hamilton považuje stárnutí za konečnou fázi ontogenetického vývoje. Právě on ve své knize uvádí názor, že stárnutí musíme posuzovat jako součást kontinuální proměny. Nelze tedy definovat okamžik, kdy se přesuneme ze středních let do stáří, není to jednorázový proces.

Pojem senior

Pojmem senior označujeme člověka, který odešel do důchodu a prožívá postvývojovou etapu života. Tento pojem byl zaveden především kvůli své významové neutralitě, aby nahradil pojmy jako důchodce, geront, atd. , které vyvolávají spíše negativní představy o takto označovaných lidech. Z tohoto důvodu budu v této práci nadále používat právě tento pojem nebo pojem prarodič.

Ageismus

Je mnoho definic, které vysvětlují pojem ageismus. Jednoduše řečeno je to společenský předsudek vůči věku. Poprvé ho použil v USA koncem 60.let 20.století R. N. Butler. „Ageismus můžeme chápat jako proces systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří, podobně jako se rasismus a sexismus vztahují k barvě pleti a pohlaví.“ Mezi členy všech věkových skupin jsou běžné stereotypní představy o stáří a seniorech, a to i mezi seniory samotnými. Mladí lidé paradoxně nezaujmají ageistické postoje ke svým prarodičům, ale k cizím seniorům. [Haškovcová 2010]

Uvedu nyní několik mýtů o stáří, rozšířených ve společnosti. Patří mezi ně výroky, že senioři potřebují péči, jsou všichni stejní, nemají společnosti co nabídnout.

Velký podíl na situaci mají podle Sedlákové média. „Tato intolerance a rozdílnost je masově podporována médii, která lze považovat za nástroj sociálního vyloučení.

Média fungují nejen jako prostředky nálepkování a vylučování, ale i jako významní šířitelé těchto vyloučení“ [Sedláková 2005].

Rodinné rituály

Jako rodinný rituál můžeme označit každodenní rituály nebo oslavy, je to vlastně cokoli, u čeho se sejde celá rodina společně. „Rituál je symbolický způsob, jakým jednatel či komunita vytváří formu komunikace, jež vyjadřuje hodnoty dané osobou či skupinou. Rituály mohou být oslavné a mohou také vyvolávat vzpomínky na minulost či na opakované tradice. Patří ke způsobům, jakými jednatel a komunita mohou dávat životním událostem smysl.“ [Bertini 2013:190] Rodinné rituály nám umožňují trávit spolu čas, a tak zlepšovat a udržovat vztahy v rodině. Tím, že si najdeme čas třeba na společnou večeři se širší rodinou, dáváme najevo, že nám na jejích členech záleží. Důležité je také, aby se všichni nějakým způsobem zapojili, a tak měli pocit, že také něčím přispívají.

Rodina nukleární a rozšířená

Většinu domácností tvoří rodina nukleární, která se skládá z otce, matky a jejich dětí. Rozšířená rodina zahrnuje navíc prarodiče a ostatní pokrevní příbuzné.

Názory na společné soužití a názory generací k sobě navzájem

Existují 3 typy názorů, které k sobě mohou jednotlivé generace navzájem zastávat. Nejvíce žádoucími jsou objektivní názory. Člověk s takovými názory vidí přednosti i nedostatky jak své, tak i ostatních generací. Častěji se můžeme setkat s postoji subjektivními, tito lidé nevidí chyby na své generaci, jen na těch ostatních. Třetím typem jsou předsudky. To jsou iracionální názory, mnohdy nesmyslné, které člověk zastává nehledě na fakta. Je to posuzování člověka nebo skupiny lidí jen na základě jedné vlastnosti (věk, národnost, subkultura, atd.). Právě předsudky nejsou v mezigeneračních vztazích bohužel ničím výjimečným, zejména ze strany mladé generace. [Cibulec 1980:13-14]

Generace k sobě navzájem zaujímají také různá stanoviska. Podle Cibulce jsou to tato:

- nepřátelské až agresivní stanovisko – takové dle něj může být zaviněno i nedobrovolným soužitím více generací

- nekritické stanovisko – vidí pozitivně svoji generaci a negativně jiné
- neutrální, opatrné – strach zaujmout jakýkoli postoj k jiné generaci
- pozitivní až přátelské stanovisko – člověk si je vědom předností i nedostatků generace jak své, tak druhé
- ambivalentní stanovisko – názory vzniklé na základě zkušeností s jinými generacemi

[Cibulec 1980: 15-20]

Stanoviska ke společnému soužití

Lidé mohou zaujímat různá stanoviska ke společnému soužití. Někdo si nedokáže za žádných okolností představit soužití s jinou generací a to ani z důvodu např. pomoci v nemoci či stáří. Takové stanovisko Cibulec označuje jako nesmiřitelné. Je logické, že s tímto postojem se příliš neseťkáváme u seniorů, kteří spíše pomoc potřebují, ale u mladých lidí, kteří jsou plní síly a senior je pro ně více zátěží než přínosem.

Podřízenecké stanovisko je takové, kdy rodiče uplatňují nadvládu nad dětmi nebo naopak.

V některých rodinách je společné soužití zapříčiněno nutností, ať už nemocí jednoho prarodiče (rodiče) nebo úmrtím někoho z rodiny. Takovéto nedobrovolné soužití nazýváme vynuceným stanoviskem.

V dnešní společnosti je časté stanovisko vychytralé. Nejčastěji děti takto využívají své rodiče či prarodiče. Jedná se v podstatě o předstíraný zájem za účelem využívání.

Naopak rodiče (prarodiče) vůči svým dětem často zaujímají podbíživé stanovisko. Jednoduše by se dalo vysvětlit jako kupování si dětí, které o své rodiče (prarodiče) nejeví velký zájem.

Rovnocenné stanovisko je ideálním stavem pro společné soužití. Pro dosažení takové rovnocennosti je nutná vyváženost osobnosti a zájmů členů rodiny.

Nepříliš často se objevuje stanovisko liberální, které by se dalo vysvětlit rčením „Nehas, co tě nepálí“. Každý si zkrátka hledí sám sebe, což značí oslabené citové vazby v rodině.

[Cibulec 1980: 20-23]

3 POSTUP A VÝZKUMNÉ METODY

3.1 Cíl výzkumu

Cílem je analyzovat vztahy mladé a nejstarší generace (především z pohledu mladé generace) v rámci společnosti a vlastní rodiny a zjistit, jestli je ovlivňuje společné soužití. Zaměřuji se zde i na vnímání stáří mladými lidmi.

3.2 Výzkumné otázky

1. Jaké jsou názory mladé generace na stáří?
2. Pomáhá společné soužití k překonávání předsudků o druhé generaci?
3. Existuje vzájemný respekt mezi nejmladší a nejstarší generací?
4. Jaká má toto soužití úskalí a přínosy?
5. Jaké jsou důvody společného soužití?
6. Do jaké míry a jakým způsobem spolu tyto generace tráví čas?

3.3 Výzkumná metoda a techniky sběru dat

Zvolila jsem pro tuto práci kvalitativní metodu a techniku polostrukturovaného rozhovoru. Otázky jsem zvolila celkem dost konkrétní, abych dostala odpovědi na věci, které mě nejvíce zajímaly. Tento druh rozhovoru znamená, že si sice předem připravíme scénář rozhovoru, kterého se držíme, ale můžeme otázky podle potřeby a odpovědí respondenta upravovat nebo některé zcela vynechat či měnit pořadí otázek.

3.4 Cílová skupina a vzorek respondentů

Vzorek respondentů pro tento výzkum tvoří dvě cílové skupiny. První a početnější skupina jsou příslušníci mladé generace, kteří žijí nebo žili určitou dobu ve společné domácnosti se svým prarodičem. Druhou skupinu představují senioři se stejnou životní zkušeností, tedy společnou domácností s vnoučetem. Rozhovorů se seniory je méně, rozhodla jsem se je do práce zařadit až po nasbírání rozhovorů s první skupinou. Hlavním důvodem byl blok otázek zaměřený na obecné představy o stáří. Představy mladých lidí o stáří mě přiměly k tomu, abych zjistila, jak se ke stáří staví ti, kteří v této životní etapě jsou. Rozhodujícím kritériem pro volbu respondentů bylo, jak už jsem zmínila, soužití ve vícegenerační rodině.

V první skupině jsem se dotazovala lidí mezi 18-30 lety, a to z několika důvodů. Výzkumy, které jsem na podobné téma našla, se zabývaly spíše malými dětmi a seniory, výzkum vedený tak jako můj, jsem nenašla. Musel tu být rozdíl ob generací, ale zajímaly mě názory lidí už dospělých, protože mládež do 18 let názory ještě nemají tak ukotvené. A nakonec v tomto věku je většina mých známých, mezi který mi jsem respondenty hledala. Ve druhé skupině věk nehrál roli, stačilo být prarodičem.

Pro můj výzkum není určující žádná lokalita, výzkumy jsem prováděla na různých místech České republiky, ale převážná většina respondentů žije ve Východních Čechách. Stejně tak vzdělání respondentů nebo pohlaví nemá určující význam pro tento výzkum.

Pro sběr dat jsem použila techniku sněhové koule. Začala jsem s rozhovory u svých známých, kteří mi doporučili další potenciální respondenty.

3.5 Sběr dat a zpracování dat

Před vlastním sběrem dat jsem si připravila scénář rozhovoru. Ten jsem poskládala z otázek zaměřených na 6 tematických bloků vztahujících se k výzkumným otázkám. Pro každý blok nebylo zapotřebí stejného počtu otázek, některý blok je zastoupený více otázkami, někde mi stačila jedna až dvě otázky, abych zjistila, co potřebuji. Otázky nejsou ve scénáři vždy odděleny přesně do bloků, volila jsem pořadí, které mi přišlo přirozené. První blok tvořily obecné představy o stáří. Ve druhém bloku jsem se

ptala na respekt v těchto dvou generacích, a to protože v dnešní společnosti z mého pohledu respekt ke stáří mizí, nebo alespoň nedosahuje takové míry, jaké by měl. Třetí blok je tvořen jen dvěma otázkami o společném soužití a překonávání předsudků. Čtvrtý blok je zaměřen na podrobnosti společného žití. V pátém oddílu byla zapotřebí jen jedna otázka, a to důvod soužití. Poslední otázky jsou zaměřeny na trávení volného času.

Prvních pár rozhovorů jsem udělala se svými přáteli. Další respondenty jsem hledala přes sociální síť v okruhu mých známých a jejich známých. Celkem jsem sesbírala 10 rozhovorů se členy mladé generace, a tři s prarodiči. Nebyli to prarodiče respondentů z první skupiny. Všimla jsem si, že většina mých respondentů nebyla nakloněná k přizvání svého prarodiče. V jednom případě mám rozhovor se všemi 3 členy domácnosti. Vnučkou a oběma jejími prarodiči. Některé rozhovory probíhaly v domácím prostředí respondentů, v případech, kdy to z nějakého důvodu nebylo možné, jsme se sešli v kavárně nebo knihovně, aby byl rozhovor veden v klidném prostředí, ve kterém se respondent cítil dobře.

Než jsem začala s otázkami ze svého scénáře, stručně jsem vysvětlila, k čemu rozhovor poslouží, a zdůraznila, že jejich odpovědi slouží výhradně pro účely mé bakalářské práce. Upozornila jsem respondenta, že rozhovor budu nahrávat na záznamník, abych ho mohla doslovně přepsat. Respondenti souhlasili s uvedením křestního jména, věku, vzdělání a místa bydliště.

Dalším krokem po provedení rozhovorů byl doslovný přepis. Transkripce vyžadovala hodně času, ale pro rozbor získaných informací je nezbytná.

Následovala analýza pomocí otevřeného kódování. V textu jsem související pasáže barevně označila, a tak vytvořila kódy. Podobné kódy jsem spojila a vznikly mi kategorie. Nakonec jsem srovnávala vzájemné vztahy jednotlivých kódů.

3.6 Stručný popis respondentů a atmosféry rozhovorů

V této části práce představím jednotlivé respondenty, prostředí a atmosféru rozhovorů. Deset lidí z mladé generace, 3 chlapce a 7 dívek. Tři rozhovory s prarodiči a to dva s babičkami a jeden s dědečkem.

Veronika, 24 let

Veronika je absolventka filozofické fakulty jedné naší univerzity a žije v Lysé nad Labem. Náš rozhovor se uskutečnil v knihovně a Veronika při něm byla ze začátku trochu nervózní, po chvíli ale nervozita opadla a bylo vidět, že odpovídá upřímně a přirozeně. Veronika žije s matkou a oběma prarodiči v rodinném domku v Lysé nad Labem. Veronika bohužel přišla o otce, což vedlo k soužití s prarodiči a byl to také důvod, proč na začátku rozhovoru byla nesvá.

Patrik, 24 let

Patrik je studentem informatiky a managementu na VŠ, u toho si už od střední školy sám vydělává stálou brigádou. Žil v Hradci Králové, ale těžká rodinná situace ho donutila odstěhovat se k prarodičům do Mladé Boleslavi, kde se narodil. Jeho maminka strávila dlouhou dobu v nemocnici v kritickém stavu a s otcem měl od té doby vážné neshody. Náš rozhovor probíhal u něho na univerzitě, protože díky dojíždění a práci při škole nemá mnoho času. Atmosféra byla příjemná a klidná.

Albert, 23 let

Alberta jsem navštívila v Dolním Přímu, nedaleko Hradce Králové, kde žije se svou sestrou, rodiči a babičkou v rodinném domě. Albert vystudoval VOŠ cestovního ruchu a nyní se živí jako projektový manager jedné společnosti. Albert pochází z Arménie, odkud se s rodinou přestěhovali. Vysvětlil mi, že v Arménii je běžné, že generace žijí pohromadě, i když on se plánuje přestěhovat do vlastního.

Petra, 25 let

Petra žije v Hradci Králové se svými rodiči, bratrem, babičkou a také se svým manželem. Vystudovala archivnictví na univerzitě Pardubice. Rozhovor s ní probíhal u mě doma, protože u nich bychom neměly dostatečný klid. Petřin manžel Lukáš žil s Petrou už před svatbou, nyní si předělávají patro. Petřina rodina vidí vícegenerační soužití jako něco zcela přirozeného, když mají dvougenerační rodinný dům.

Jana, 24 let

Jana žije ve Smržově, což je obec asi 19 km severně od Hradce Králové, východně od Smiřic. Bydlí s rodiči ve vícegeneračním domě. Bydlela tu také s babičkou, která bohužel nedávno zemřela. Ve Smržově bydlí také její dvě sestry se svými rodinami. Jana je studentka VŠ, obor dentální hygiena. Rozhovor jsme provedly u mě doma.

Katka, 26 let

Za Katkou jsem jela do Náchoda, kde teď žije se svým manželem a dvěma dětmi. Než se vdala, žila se svými rodiči a prarodiči v Pohřebačce, malé obci v Pardubickém kraji. Kátka teď začíná studovat VŠ zaměřenou na učitelství. První miminko porodila na střední škole a před dvěma lety se jí narodil chlapeček.

Lenka, 30 let

Lenka je na mateřské dovolené, má dva malé syny. Rozhovor probíhal u ní doma, v bytě v České Třebové, kde teď žije se svým manželem a jejich 2 dětmi. Dřív Lenka žila s prarodiči v Žamberku. Po rozchodu rodičů zůstala s nevlastním otcem, ten si ale našel novou přítelkyni, se kterou si nerozuměly, tak Lenka odešla bydlet k prarodičům. Lenka má vyšší odbornou školu obnovy a rozvoje venkova. Před odchodem na mateřskou dovolenou se živila jako servírka.

Kamila, 25 let

S Kamilou jsem se sešla u ní doma v Hradci Králové, v bytě kde žije s přítelem. Prostředí bylo klidné, upravené a atmosféra příjemná. Kamila má vystudovanou vysokou školu humanitního zaměření. Před několika lety po rozvodu rodičů žila střídavě u otce a u babičky, kde s matkou bydlely asi po dobu jednoho roku. V současnosti pracuje v telekomunikacích, ale hledá si jinou práci.

Tereza, 22 let

Tereza bydlela ještě ani ne před rokem se svojí babičkou, kam se nastěhovala potom, co se rozešla s přítelem a neměla kam jinam jít. Její matka žije v jiném městě a Tereza

by tak měla problém dostávat se do práce. Její otec žije se svou přítelkyní sice také v Hradci Králové jako Tereza, ale jeho přítelkyně se bojí psa, kterého se Terka nechtěla zbavit. Tereza je vyučená kadeřnice. Bydlení s babičkou jí pomohlo, ale nevzpomíná na něj příliš ráda. Neměly spolu nikdy moc blízký vztah a to se projevilo na častých konfliktech a naprosté netoleranci z obou stran.

Jaroslav, 20 let

Jaroslava jsem navštívila u něj doma v Kobylicích. To je malá vesnička nedaleko Hradce Králové a Nového Bydžova. Jaroslav studuje obchodní akademii. S prarodiči žije po celý svůj život. Nejdříve žil s prarodiči z otcovy strany v bytě v Hradci Králové, ale asi před sedmi lety se přestěhovali do domku v Kobylicích k rodičům z matčiny strany. Přestože žijí v jednom domě, dům je řešený tak, že pokud nechtějí, nemusí se prakticky vůbec potkat. U Járy bylo hodně znát, že je pro něj rodina velice důležitá.

Paní Hana, 64 let

Paní Hana je důchodkyně a bydlí ve Stěžerách, pár kilometrů od Hradce Králové. Je vyučená švadlena, ale před důchodem pracovala ve Fakultní nemocnici HK v kuchyni. Teď žije sama, manžel jí zemřel před deseti lety. Paní Hana má dvě vnučky z dceřiny strany a jednoho vnuka ze synovy strany. Vnučky u ní bydlely nějakou dobu při rekonstrukci jejich bytu a jedna její vnučka u ní bydlela ještě nedávno. Rozhovor jsem prováděla u paní Hany doma, kde to má příjemně a moderně zařízené. Paní Hana si v důchodu přivydělává jako masérka a zajímá se o esoteriku a různé nadpřirozené věci, což je v jejím bytě poznat. Všude měla plno svíček a různých kamenů, po pokoji voněly vonné tyčinky.

Paní Hana 2., 75 let

Paní Hana bydlí s manželem v bytě v Žamberku. Studovala na obchodní akademii a pracovala v jedné firmě v Letohradu. Paní Hana má čtyři vnoučata a dvě pravnoučata. Je to babička Lenky, se kterou jsem rozhovor taky prováděla a manželka pana Jana. Lenka je jediná, která žije v blízkosti. Ostatní vnoučata žijí v delší vzdálenosti. Lenka

u paní Hany žila asi 2-3 roky. Rozhovor probíhal u ní v bytě, kde to bylo velmi útulné a jak paní Hana tak pan Jan byli velice příjemní.

Pan Jan, 80 let

Pan Jan je manžel paní Hany a dědeček Lenky. Stejně jako jeho žena studoval obchodní akademii a poté vystřídal různá zaměstnání. Všechno ostatní bylo řečeno již v popisu paní Hany.

4 VÝSLEDKY

4.1 Podrobná charakteristika respondentů

V této části proberu postupně každý rozhovor zvlášť. Zaměřím se na vztah jednotlivých respondentů ke stáří a jejich zkušenosti se společným soužitím.

Veronika (24)

Verča má stáří spojené převážně s nepříjemnými věcmi. Bylo znát, že se stáří bojí a nevidí na něm prakticky nic pozitivního, kromě volného času, ale není si jistá, že v době jejího stáří ještě nějaký bude mít. Stáří má spojené se smrtí a také zmiňuje změnu vzhledu.

Přestože ke stáří obecně má viditelně negativní vztah, tak to neznamená, že by měla něco proti starým lidem. Sama říká, že vztah k seniorům má velmi pozitivní, a je to cítit i z jejího hlasu, když o nich mluví. Její přístup ke starým lidem je chápavý, jako jedna z mála respondentů v otázce charakteristiky seniorů neuvedla jedinou vyloženě negativní věc. Spíš je obdivuje.

Obdivuje to, jak se senioři se stářím vyrovnávají a na druhé straně jí vadí nepružnost myšlení seniorů.

Veronika cítí, že dnešní společnost není starým lidem úplně nakloněná, ale spíše je zavrhuje. Stejně jako většina respondentů zmiňuje strach z nemohoucnosti, přestože její prarodiče se o sebe dosud starají sami. Jak uvedla, důvodem jejich společného přebývání není potřeba péče o prarodiče. Právě naopak, když Verče zemřel tatínek, prarodiče jí a její mamince nabídli, ať se k nim přistěhují, aby jim pomohli a ony po rozmyšlení tuto nabídku přijaly.

Verče pomáhá, že má doma dědečka, který jí v určitých ohledech vynahrazuje otce. Zmiňuje i finanční pomoc ze strany prarodičů. Ovšem chování její babičky, která musí mít vše pod kontrolou, jí společné bydlení znepríjemňuje.

Co se trávení volného času týče, prakticky všechno se odehrává doma. Veronika s prarodiči tráví čas povídáním, společnými jídly, prací na zahradě a pořádají také společné oslavy. Mimo dům se společně nevydávají.

Patrik (24)

Patrik je ještě student, a i když pracuje na zkrácený úvazek, nemohl by si dovolit bydlet sám. Nastěhoval se k prarodičům kvůli dlouhodobým problémům ve své rodině, které už nedokázal dál snášet. Rozhodl se, že nejlepší bude odejít, a prarodiče mu nabídli přístřeší. Žije u nich už několik let.

Jeho názory na stáří jsou dost racionální, stáří bere jako nevyhnutelný konec života, ke kterému stejně jednou dojdeme všichni, takže je zbytečné se ho bát. Stejně tak racionální je i jeho vztah k seniorům. Vyjmenoval poměrně dost věcí, které mu na nich vadí, ale stejně svůj vztah k nim označuje jako více pozitivní než negativní, protože i když mu dost věcí nevyhovuje, tak chápe, že jednou budeme všichni staří a některé vlastnosti s sebou prostě stáří nese, ať chceme nebo ne.

Jelikož u prarodičů bydlí, tak je také respektuje, bere to jako samozřejmost. Dost mu pomáhají tím, že ho u sebe nechávají, a tak si respekt podle jeho názoru zaslouží. Stejně tak má pocit, že oni respektují jeho, i když jen do jisté míry.

Navzdory tomu, že od otce odešel bydlet právě k prarodičům, důrazně odmítá, že by s nimi měl bližší vztah než s rodiči.

Jeho vztah ke společnému soužití je kladný. Jsou sice věci, na které mají s prarodiči úplně odlišné názory, ale navzájem si v soužití pomáhají. Každý něco dává a něco jiného zase dostává. Například jeho babička se začala učit moderním technologiím, což by asi jinak nikdy neudělala. Sám říká, že kdyby se nemusel stěhovat do jiného města, nic by mu nechybělo.

Volný čas tráví společnou prací, pravidelně spolu obědvají i večerí a někdy se spolu podívají na televizi.

Nemá pocit, že by společné soužití nějakým způsobem změnilo jeho vztah k seniorům.

Albert (23)

Albert žije ve velkém rodinném domě. Už když jsem vešla, bylo vidět, že rodina netrpí nedostatkem. Dům byl zařízen ve starším stylu, ale velmi pěkně. Albertovi odpovědi byly někdy trochu strohé, ale jindy se zase víc rozpovídal.

Albert žije s prarodiči, konkrétně s babičkou. Jak se zmínil, žádného svého dědečka nikdy nepoznal. Albertova rodina pochází z Arménie. Vysvětlil mi, že tam je naprosto

přirozené, že generace žijí pospolu. Nejdříve se starají rodiče o děti a ty jim to pořád oplácí. Opravdu se mi líbilo, jak o tomhle tématu mluvil. Rodina je pro něj důležitá, vždycky když mluvil o babičce, z jeho hlasu bylo cítit, že pro něj moc znamená.

Stáří se bojí, vidí ho jako plné různých omezení, na která si bude muset zvykat. Dobře by ho bral, pokud by byl zajištěný a mohl pomáhat rodině.

Respektuje nejenom svou babičku, ale všechny seniory. Myslí, že si to zaslouží za to, co už prožili, a že i když někdy může při nějaké výměně názorů se starším člověkem vědět, že pravdu má on, nedovolí si ho urazit, protože i když se někdy pletou, jsou senioři moudřejší. Od babičky respekt také cítí, dokonce se ho někdy ptá na jeho názor, když se o něčem rozhoduje a nechá si poradit.

Co mu ale vadí, je přehnaná starostlivost, neustálé poučování a to, že si nenechají vymluvit svou pravdu. Naopak obdivuje vitalitu a i tu již zmíněnou starostlivost, pokud nepřekročí jistou hranici.

Babičku respektuje stejně jako rodiče, vidí ji jako chápavější a rád jí sděluje novinky, o kterých ví, že ji potěší.

Společné soužití mu pomáhá po finanční stránce, protože babička mu občas vypomůže. Má doma navařeno a babička se s ním někdy i učí. Babičce zase dělá radost, že se od ní chce něco naučit a dělají jí radost jeho úspěchy. Jako zápor uvedl jen to, že se musí nějakým způsobem kontrolovat, nemůže se vždycky chovat tak, jak by mohl, kdyby žil sám.

Společně čas moc netráví, někdy si povídají, babička mu vypráví o životě v Arménii nebo jí pomůže s prací, kterou už sama nezvládá. Mají společná jídla, ale není povinností se jich účastnit. Jinak se schází při různých oslavách a v létě při grilování.

Petra (25)

Petra žije ve dvougeneračním, starším rodinném domě, kde si teď s manželem předělávají horní patro. S prarodiči žije celý život, protože v domě je dost místa pro všechny a bylo by tak zbytečné zadlužit se za vlastní bydlení. Rozhovor jsme prováděli u mě doma, protože u ní by kvůli rekonstrukci nebyl dostatečný klid. Povídání s ní bylo příjemné, přišlo mi, že stáří celkově bere hodně s nadhledem, u většiny odpovědí se smála, i když její odpovědi byly někdy trochu cynické.

Ze stáří má strach, protože ho má spojené s nemocemi a smrtí. Taky má strach z osamělosti, z toho, že se o ni rodina nebude zajímat a ona nebude mít nikoho. Trápí jí taky představa, že nebude finančně zajištěná, kvůli tomu jaká je současná ekonomická situace. Jediné, na co se těší, je, že nebude muset pracovat a bude mít hodně volného času.

K seniorům má vztah kladný. Zmiňuje tu lítost. Vadí jí, že jsou pomalejší a mají sklony poučovat, kvůli tomu, že jsou starší. Oceňuje jejich elán a snahu ještě si užít zbytek života, i když už mají spoustu bolesti.

Díky tomu, že s prarodiči žije od malička, respektuje je a celkově je bere trochu jako rodiče. Stejně tak oni ji berou jako dospělou a rovnocennou.

Soužití vidí jako kladné hlavně pro svoje prarodiče, že nejsou sami. Ona sama má lepší pocit, když ví, že nejsou nikde, kde by jim mohl někdo ubližovat nebo kde by si přišli odstrčení. Jako největší problém uvádí rozdílné názory. Tři generace bydlí pospolu a každá vyrůstala v jiné době, má jiné hodnoty, takže je těžké se ve spoustě věcí shodnout a z toho pramení hádky. Spíše ale mezi jejími rodiči a prarodiči. Je ráda, že bydlí společně, i když někdy jí mezi tolika lidmi chybí trocha klidu.

Společně tráví především s babičkou hodně času. Často spolu snídají, pravidelně obědvají. Hodně času tráví u ní. Jezdí spolu po nákupu, po doktorech, pořádají oslavy. Její rodina provozuje u domu trafikou, kde ona i babička někdy pracují, takže spolu čas tráví i tam.

Jana (24)

Jana bydlí také ve velkém domě, kde žila s rodiči a s babičkou. Důvod, že bydleli všichni spolu, je tedy dostatek prostor pro všechny. Navíc v poslední době už Janina babička potřebovala pomoc a péči. Trpěla Alzheimerovou chorobou, jednou ošklivě upadla a zlomila si nešikovně nohu, musela zůstat na LDNce a před nedávnem bohužel zemřela. V době, kdy probíhal rozhovor, Jana radši zvolila možnost sejít se u mě, protože se doma kvůli výše popsaným okolnostem necítila dobře.

Ve stáří je pro ni hodně důležitá rodina, vnoučata a volný čas. Bojí se stáří kvůli nemocem a smrti. O to více kvůli tomu, že se starala o vážně nemocnou babičku, takže zažila na vlastní kůži, co to obnáší.

Jana vidí velký rozdíl ve vztahu ke svým prarodičům a k ostatním seniorům. Vztah s cizími seniory označuje jako spíše negativní, díky jejich poučování, přijde jí, že jsou k mladé generaci bezdůvodně tvrdí a nechápající. Se svými prarodiči má naopak vztah velmi pěkný, hodně jí pomáhají a starají se. Díky společnému soužití s babičkou, ale i ostatní seniory víc chápe, toleruje.

Vztah k prarodičům, ale v žádném případě není tak vřelý jako k rodičům, což je možná dané tím, že Jana je v rodině nejmladší a její prarodiče už jsou hodně staří, takže je dělí rozdíl třeba šedesáti let. Stejně tak k nim proto necítí takový respekt jako k rodičům. Tím, že už jsou tak staří, necítí nutnost je poslouchat, jejich rady nebo příkazy jí často přijdou nekonstruktivní. Z babiččiny strany taky respekt necítí, na jednu stranu ji brala jako dospělou, ale na druhou pořád jako malé dítě.

Soužití přináší klady hlavně její babičce, ale Jana je ráda, že ji má u sebe a ví, že je o ni dobře postaráno. Na druhou stranu by ale byla radši, kdyby babička bydlela mimo jejich domov, někde hodně blízko, aby bylo možné o ni denně pečovat, ale ne přímo s nimi, protože jak říká, často dělala naschvály a věci, které vůbec dělat neměla, čímž vznikaly problémy. Jana jí nikdy neodpustila, že jí neměla krmit psa, ale ona ho stejně krmila lidským jídlem a pes bohužel zemřel na torzi žaludku.

Čas trávili prací, ale dříve i výlety a společnými dovolenými. Pravidelně spolu všichni obědvali i večeřeli.

Katka (26)

S Katkou jsem se sešla v jedné klidné kavárně v Náchodě, kde žije se svým druhým manželem. Katka má malé miminko, takže nechtěla rozhovor dělat u sebe doma, protože měla pocit, že nestíhá plně uklízet. U našeho setkání měla i miminko, které ale celou dobu bylo úplně v klidu, takže nás nic nerušilo. Naopak Katka vypadala spokojeně a na jejích odpovědích bylo znát, že už je matkou a má to v hlavě srovnané. Žila s babičkou odmala, ale nikdy spolu neměly moc hezký vztah. Přílišná kontrola ze strany její babičky a to, že Kátě hodně mluvila do života, byl možná důvod, proč se Katka už v 18-ti letech vdala a porodila první dítě.

Katčin pohled na stáří je spíše pozitivní, vlastně by jí stáří vůbec nevadilo, kdyby byla obklopena rodinou. Jediné, čeho se bojí, je, že se o sebe nebude moci sama postarat, pocit, že bude někomu na obtíž, ji děsí nejvíc.

K seniorům má vztah hodně negativní, jak sama říká, je to kvůli jejímu hodně špatnému vztahu s vlastní babičkou. Dokonce jako jediná uvedla, že má lepší vztah k cizím seniorům než k vlastní babičce. I přes tohle vzájemné nepochopení na babičku vzpomíná jako na tu, která se o ni vždycky postarala. To na seniorech obdivuje, že mají silný vztah k rodině, ale vadí jí, že automaticky očekávají autoritu.

K babičce cítila větší respekt, i když bych to z jejího vyprávění popsala spíš tak, že měla respekt z ní. Babičku popisuje jako hodně přísnou až zlou.

Klady viděla pouze v dětství třeba v tom, že jí měl kdo pohlídat, potom už to byla výhoda hlavně pro její babičku, že byl často někdo doma, kdyby se jí něco stalo, tak jí měl kdo najít a pomoci jí. Nešlo o to, že by s nimi babička chtěla trávit čas, spíš o ten pocit, že jsou nablízku.

Volný čas spolu trávily jen, když byla Kát'a malá. Od té doby si spolu jen popovídaly a to hodně zřídka.

Ve vztahu Katky a její babičky nepanoval žádný respekt, Katka ji brala spíše jako narušitele.

Jaroslav (20)

S Jardou jsme se sešli u něho doma v Kobylicích. Žije tam s celou svou rodinou ve velkém rodinném domku, takovém typickém starším, které na vesnicích vidáme. Jarda s rodinou žije nahoře a jeho prarodiče dole. Byt byl tak akorát velký, útulný a příjemně zařízený. Doma byla i jeho rodina a bylo znát, že vazby mezi nimi jsou dost silné. Překvapilo mě, že vzhledem ke svému věku má Jarda hodně vřelý vztah k rodině a kladný vztah k seniorům.

Jarda ve vztahu ke stáří zmiňuje, že ho trápí vztah dnešní společnosti k seniorům, že vnímá úpadek úcty k nim. Stáří pro něj představuje nemoci ale také spoustu času stráveného s rodinou.

Seniory popisuje jako hodně šetrivé, vadí mu jejich zastaralé názory, to že k věcem, které neznají, mají předsudky a také to, že vyžadují automatickou autoritu. Obdivuje

hlavně jejich zkušenosti, všechny seniory chová v úctě. Přijde mu samozřejmě starým lidem pomoci, když něco potřebují.

Respekt k prarodičům chová stejný jako k rodičům, protože bydlí všichni v jednom domě, přijde mu to tak správné. Dokonce bere žádosti prarodičů vážněji, protože cítí potřebu jim ve stáří pomáhat a tak jim situaci alespoň trochu ulehčit. S prarodiči může probírat věci, které by s rodiči neřešil.

Babička jim vaří, prarodiče se starají o zvířata, když nikdo z jeho rodiny není doma. Jeho prarodiče jsou někdy ale podráždění a hledají problémy tam, kde nejsou.

Tráví spolu hodně času. Hlavně komunikací, společnými oslavami a prací na zahradě. Chodí k nim celkem často také na obědy.

Prarodiče bere jako nadřazené, protože toho už hodně zažili, ale cítí z jejich strany respekt, probírají s ním i důležitá témata a zajímá je jeho názor. Protože se v některých věcech vyzná lépe než oni, nechají si od něj i poradit.

Soužití s prarodiči možná napomáhá tomu, že nemá předsudky vůči seniorům, ale takové předsudky vlastně ani nikdy neměl, možná proto, že s nimi žije celý svůj život a je mezi nimi hluboký vztah.

Lenka (30)

Lenka je v současnosti na mateřské dovolené se dvěma malými dětmi. Ani ne ročním Dominikem a téměř tříletým Radečkem. Rozhovor se uskutečnil u ní doma, v pěkném novém bytě, který má moderně zařízený a uklizený. Lenka je sice doma, ale přivydělává si internetovými prodeji. Neměla to v životě jednoduché, její matka od rodiny odešla, když jí bylo asi třináct let. Potom dál bydlela s nevlastním otcem a bratrem, otec si našel přítelkyni se dvěma syny a časem mezi nimi začaly vznikat neshody, takže Lenka využila nabídky prarodičů a bydlela asi 2 – 3 roky s nimi.

Stáří vidí jako smutné období, kdy už mají lidé všechno za sebou. Starých lidí je jí líto, někdy je jí až do pláče, když vidí opravdu starého člověka. Nutí ji to myslet na smrt. Stáří se nebojí, protože se snaží nepřipouštět si ho. Pozitivum je volný čas, možnost cestovat a hlavní přínos stáří jsou pro ni vnoučata.

Staré lidi považuje za hodně spořivé, což připisuje tomu, že žili v době komunismu. Vadí jí, že se motají v obchodních domech a nerada je vidí za volantem, kvůli jejich

pomalejšími reakcím. Svůj vztah k seniorům popisuje jako neutrální, protože někdy jí dokáží hodně vyvést z konceptu, ale někteří jsou zase velmi milí. Zvláště ke svým prarodičům má hezký vztah. Nejvíce na starých lidech obdivuje to, jak se dokáží vyrovnat se ztrátou partnera. Lenka si neumí představit, že by měla žít sama a tak si váží toho, jak to dokáží zvládat.

K prarodičům cítí respekt, dokonce silnější než k rodičům. Vzhledem k tomu, že s nimi bydlela, musela je poslouchat, a i když někdy odmlouvala stejně tak, jak by tomu bylo, kdyby žila s rodiči, tak je respektovala. I z jejich strany respekt cítí. Hlavně od té doby co se vdala, ale už když spolu žili, byl jejich vztah založen na vzájemném respektu a přizpůsobení se.

Prarodiče jsou pro ni bližší než rodiče a to i kvůli tomu, že jsou staří a neví, jak dlouho tu ještě budou. Proto se snaží trávit s nimi hodně času a věnovat se jim.

Hodně jí pomohli po finanční stránce i svou péčí, vždycky měla doma navařeno a oceňuje také to, že se kvůli ní museli prarodiče vzdát svého soukromí a zajetému životního stylu. Jako svůj přínos zase vidí to, že dělala prarodičům společnost. Jediné co jí občas vadilo, byla jejich přehnaná starost, ale chápala to, kvůli okolnostem, které k tomu vedly.

Dodržovali společné obědy, někdy i večere, chodili společně do města, na nákupy, povídali si a večer spolu sledovali televizi. I teď, když už s nimi nebydlí, se často navštěvují a udržují si krásný vztah.

Kamila (25)

Kamilu jsem navštívila v bytě, kde žije se svým přítelem. S babičkou bydlela po rozvodu rodičů. Střídavě bydlela s matkou u babičky a u otce. Atmosféra byla příjemná, stejně jako u ostatních rozhovorů.

Vlastnosti, se kterými má stáří spojené, jsou moudrost a rozvážnost. Těší se na volný čas, který v důchodu bude mít a bude ho moci trávit s rodinou. Stáří se bojí kvůli smrti a celkové sešlosti, jak fyzické tak psychické. Uvedla tu také nespokojenost se změnou vzhledu.

Vztah k seniorům má velmi dobrý, i když to neznámá, že by jí na nich nic nevadilo. Vadí jí u nich hlavně nepružnost myšlení a podrážděnost, kterou ale zároveň chápe.

Mají na ni v jejich věku nárok. Vidí je jako bezmocné a křehké, kteří potřebují, aby se o ně někdo staral. I když ještě soběstační jsou, nikdy nevědí, jak dlouho to ještě bude trvat. Váží si jich a myslí, že se někdy mohou cítit ublížení a nepochopení, protože mladá generace už těžko dokáže pochopit dobu, ve které žili oni, a zároveň jim vyčítá, že se nedokáží přizpůsobit současné době. Proto obdivuje ty, kteří to dokáží.

Vzájemný respekt mezi nimi necítila ani zjedné strany. Babičku respektovala, ale jen do jisté míry.

Společné soužití nehodnotí nějak zvlášť záporně, ale přesto se zmínila, že jejich vztah byl před společným bydlením lepší. Oceňovala její starostlivost a snahu o ně pečovat, ale ta někdy přerostla až do kontrolování a snahy o řízení jejich životů. Kamila se naučila přizpůsobit a její babička se zase naučila zacházet s moderní technikou.

Často si povídaly, společně jedly, večer sledovaly televizi a někdy spolu chodily po nákupech. Také domácí práce a práci na zahradě dělaly společně.

Nemyslí si, že by soužití změnilo její vztah k seniorům, protože byl už dřív kladný, ale pomohlo jí to je chápat.

Tereza (22)

S Terezou jsem se sešla u sebe doma. V současnosti bydlí v bytě se spolubydlící a její šestiletou dcerou, takže bychom neměly, kde si v klidu promluvit. S babičkou žila asi dva roky. Důvodem byl rozchod s přítelem, u kterého žila. Nemohla se nastěhovat k otci, protože má psa a jeho přítelkyně se psů bojí. U matky bydlet nechtěla kvůli vzdálenosti z bydliště matky do jejího zaměstnání. Tak využila pomocné ruky od babičky. Rozhovor s Terezou byl jednoznačně nejkratší. Její odpovědi byly hodně strohé, ale přesto jsem získala, co jsem potřebovala.

Její představy o stáří se týkají hlavně vnoučat, cestování, odpočinku, ale má strach ze stárnutí, z nemocí a z bolesti, kterou způsobuje.

K seniorům nemá úplně dobrý vztah, i když ona sama uvádí, že je spíš pozitivní. Z jejích odpovědí ale vyplývá, že je vidí jako „zapšklé“ a zasedlé na mladou generaci, protože jim závidí jejich mládí. Vadí jí, že vyžadují respekt, i když sami mladé nerespektují. Obdivuje ty, kteří jsou stále vitální.

Respekt k babičce necítí, protože si myslí, že když je dospělá, nemusí od nikoho poslouchat příkazy. Není to tedy tak, že by nerespektovala konkrétně babičku, většího respektu by se od ní nedostalo ani rodičům. Stejně tak říká, že babička nerespektovala jí.

Má dojem, že soužití pomohlo jí, co se týče zabezpečení, ale babičce zase v tom, že se naučila brát zřetel na názory jiných lidí a neupřednostňovat jen ty svoje.

Byly zvyklé společně obědvat, občas si na oběd někam zašly, povídaly si a trávily čas sledováním televize.

Že by soužití změnilo její vztah k seniorům, si nemyslí, protože její babička je podle ní ještě mladá, takže ji jako seniora ani nebere.

Nyní následují tři respondenti z řad seniorů. S nimi jsem vedla podobný rozhovor, abych měla nějaké srovnání a viděla, jestli se na určité věci dívají stejně, i když vzorek je velmi malý .

Paní Hana (64)

Paní Hanu jsem navštívila u ní v bytě. Paní Hana bydlela se svými dvěma vnučkami i jejich rodiči, když si předělávali vlastní byt, což bylo pár měsíců. Před nedávnem u ní nějakou dobu žila vnučka, která dala výpověď v práci a nemohla si tak dovolit zůstat v pronájmu, kde předtím bydlela.

Paní Hana nemá pocit, že by jí stáří nějak omezovalo, bere ho jako součást přirozeného koloběhu života. Nejdřív brala odchod do důchodu jako konec všeho, ale poté si uvědomila, že tomu tak není a volného času využila, aby se mohla věnovat tomu, co ji baví a naplňuje. Tedy práci s lidmi jako masérka. Jen se bojí, aby se o sebe až do konce dokázala postarat sama a nebyla nikomu na obtíž.

Dnešní mládež vidí jako o něco lehkomyšlnější, než tomu bylo za jejího mládí. Dodává, že je to ale samozřejmé, vzhledem k tomu, že i doba je teď úplně jiná. K mladým lidem má vztah pozitivní jen jí připadá, že někteří si neváží peněz a nemyslí na následky svých činů, protože vědí, že bohatí rodiče je ze všeho dostanou. Celkově je podle ní mladá generace dravější, než jak tomu bylo dříve. Mladí lidé dnes

mají mnohem víc možností cestovat a učit se například jazykům a jí se líbí, že toho využívají.

Mezi ní a vnoučaty panoval vzájemný respekt, museli si říct, co jim vadí, aby spolu dokázali vycházet. Vnoučata už se nesnažila vychovávat, od toho jsou dle jejího názoru rodiče, ale přeje si, aby se měla co nejlépe, takže jim občas poradila nebo je usměrnila.

Byla ráda, že měla vnoučata u sebe, protože je to stmelilo. Na druhou stranu uvádí nulové soukromí a hodně odříkání, aby společně vycházeli.

Volný čas trávili sledováním televize a také společnou komunikací. Jinak nějaké společné práce, ale tolik času na sebe neměli, protože vnoučata chodila do školy.

Soužití nelituje, ale nemá pocit, že by generace měly žít pohromadě, pokud je k tomu nedonutí okolnosti. Dávala by přednost častějším návštěvám, než společné domácnosti a to hlavně z důvodu velkých rozdílů mezi nimi.

Paní Hana 2 (75)

Paní Hana je babičkou Lenky, se kterou jsem také prováděla rozhovor. Žije v bytě v Žamberku se svým manželem. Lenka u nich bydlela asi 2-3 roky, protože její matka od rodiny odešla a její otec si našel novou přítelkyni, se kterou si nerozuměly.

Každý je podle ní stářím nějakým způsobem omezovaný, ať už jde o samotné projevy stáří, jako je pomalost a nižší výkonnost nebo malé důchody. Jinak se společností necítí omezovaná. Líbí se jí, že má hodně volného času, což je právě vzhledem k nižší výkonnosti výhoda.

Mladou generaci má za podnikavější a odvážnější než byla ta jejich. Hodně odsuzuje ty mladé lidi, kteří podleli drogám nebo automatům.

Svoje vnoučata vnímá jinak než mladé lidi, ale na druhou stranu měla možnost poznat přátele svých vnoučat a přijde jí, že velké rozdíly mezi nimi nejsou, takže jde spíše o citovou rovinu. Ve vztahu s její vnučkou panuje vzájemný respekt, obě strany se snažily vyjít si vstříc, což mělo za následek bezproblémové soužití.

Vnoučata jako taková se nikdy nesnažila vychovávat, ale vzhledem k tomu, že s vnučkou žila ve společné domácnosti, bylo to třeba. K Lence a jejímu bratrovi má vztah bližší než ke svým dětem, protože přišli o matku.

Lenku podle ní soužití naučilo brát ohled na názory ostatních a ona zase měla možnost získat rozšířenější pohled na mladou generaci, který by jinak asi neměla příležitost získat.

Čas trávili hlavně nákupy, výlety a s Lenkou si dokázala celý večer povídat o všem možném, vnučka se jí i hodně svěřovala.

Řekla bych, že tohle soužití je jedním z mála případů téměř ideálního soužití.

Pan Jan (80)

Pan Jan je dědeček Lenky a manžel paní Hany 2. Z toho důvodu, že ostatní již bylo řečeno přejdou rovnou k jeho vztahu ke stáří.

Stáří pro něj je etapou, kdy se zhoršují všechny jeho schopnosti, ale pomáhá mu to, že má svou manželku. Stejně jako paní Hana se cítí omezován jak svými schopnostmi, tak i společností, která se vysmívá starým lidem, když na ulici upozorní na něco špatného. Pozitivem je volný čas, ovšem v případě, že je člověk v takovém zdravotním stavu, aby ho dokázal využít.

Vztah k mladým lidem má kladný, ale vadí mu, že hodně z nich v poslední době propadá závislostem na alkoholu nebo drogách. Obdivuje, jak rozumí moderní technice a také, ty kteří se věnují sportu, protože i v jeho životě byl sport hodně důležitý, teď když sám sportovat nemůže, alespoň ho sleduje v televizi a chodí na zápasy místních klubů.

Ve všech ostatních věcech má stejný názor jako jeho žena, proto je tu nebudu znovu opakovat.

4.2 Analýza podle výzkumných otázek

V této části se zaměřím na analýzu jednotlivých výzkumných otázek tak, že budu rozebírat odpovědi respondentů, které budu také komparovat s poznatky získanými v kapitole Stav dosavadního poznání a odpovědi mladých respondentů jen pro zajímavost srovnám s názory, které jsem získala od seniorů.

První výzkumná otázka: Jaké jsou názory mladé generace na stáří?

Pro první výzkumnou otázku vyplynuly tyto kategorie:

- Kladné představy o stáří
- Záporné představy o stáří
- Kladné představy o seniorech
- Záporné představy o seniorech

Tato práce se zabývá mimo jiné pohledem mladých lidí na seniory, proto mě zajímá, jaké názory a vztahy zaujímají k seniorům a ke stáří obecně.

Mladá generace:

Kladné představy o stáří:

Velká část respondentů bere jako jeden z kladů **volný čas spojený s odchodem do důchodu**, ovšem vzápětí dodávají, že si nejsou jisti tím, že nějaký důchod v té době ještě vůbec bude. **Veronika:** „...ale zase si říkám, že třeba bude víc volného času, teda jestli v týhle době nějaký ten volnej čas bude, že jo.. člověk neví no, jestli se dočkáme důchodu nebo ne.“ **Patrik:** „Normálně bych se těšil na důchod, ale když to vidím..tak jelikož budu do sedmdesáti dělat, tak to nevím na co se těšit..“ **Albert:** „Netěším se na důchod, protože nemám zatím práci a nevím ani, jestli vůbec budu mít důchod.“ Zvyšování doby odchodu do penze a prognózy prakticky nulového důchodu tedy ve velké míře ovlivňují nazírání mladých lidí na stáří.

Další předností stáří jsou podle respondentů **vnoučata**. **Katka:** „Taková typická hodná babička, že budu čekat až za mnou přijedou vnoučata, budu řešit jejich problémy.“ **Jaroslav:** „Svoje stáří si představuju tak, že budu mít velkou rodinu, budeme bydlet spolu všichni, doufám, že budu zdravej a hodně se jim budu moct věnovat...dětem i vnoučatům.“ **Kamila:** „tak jak se řekne stáří, představím si babičku a dědečka někde v domečku na vesnici, kam pořád jezdí vnoučata a prostě spousta lidí“

Záporné představy o stáří:

Jako stinnou stránku stáří vidí mnou dotázaní mladí lidé hlavně **nemoci, bezmocnost a blízkost smrti**. Bezmocností tu myslím jak nesoběstačnost, tak různá omezení, kterých se senioři již nemohou zbavit. **Veronika:** „*Určitě mám strach ze stáří, protože...nejvíc se asi bojím smrti.. Takže stáří mám spojené se smrtí... No a pak už budu taky třeba potřebovat někoho jinýho, aby mi s něčím pomáhal, že už nebudu úplně samostatná*“ **Albert:** „*Bojím se jako nemoci, pak že nebudu moct dělat tolik věcí co chci dělat a co dělám tedka..Mám stáří spojený s omezeníma..jakože mě to stáří v něčem omezuje.*“ **Jana:** „*Já vidím ty lidi jako, že jsou nemocný, že trpěj a že se o ně někdo musí starat.*“ **Petra:** „*Jsou nemocný, můžou jen tak usnout a už se třeba nikdy neprobudit, takže jako z toho. Já mám prostě bohužel stáří spojený s nemocema a smrtí.*“ **Katka:** „*já se nejvíc bojím toho, že budu taková bezradná, že se o sebe nebudu moct postarat, budu nemohoucí, budu muset mít plíny, a bude mě chodit někdo koupat.*“ **Jaroslav:** „*No, když se řekne stáří, tak si představím kupu nemocí, vyseďávání po doktorech...*“ **Lenka:** „*my máme ještě všechno před sebou, kdežto oni už maj všechno za sebou...Mám to spojený se smrtí*“ **Kamila:** „*pak si vybavím takový to chátrání..to fyzický mě ani tak neděsí jako to psychický*“ **Tereza:** „*Protože mě bude všechno bolet, nebudu moct chodit, budou mně odcházet orgány...*“ Prakticky všichni respondenti se zmínili o nemocech a smrti ve spojitosti se stářím.

Klady seniorů:

Když jsem se respondentů ptala na to, co na seniorech obdivují, opakovaly se nejvíce tyto čtyři vlastnosti. **Zkušenost a moudrost**, které jsou se seniory klasicky spojovány a další dvě, které ale bývají charakteristické pro mladou generaci, že senioři „**jdou s dobou**“ a jsou stále **vitální**. **Patrik:** „*Tak třeba konkrétně na mojí babičce to, jak se nebojí ničeho novýho, to se mi na ní líbí.. A pak moudrost...můžou bejt, některý jsou sečtělý třeba..a mají zkušenosti..*“ **Albert:** „*Na některých třeba obdivuju jejich vitalitu, že jsou prostě furt tak nějak akční i v tom svém věku, i když je třeba už bolejí klouby a takhle.*“ **Jaroslav:** „*...vážím si seniorů proto, protože mají daleko víc životních zkušeností než já a pořád maj co nabídnout..*“ **Kamila:** „*...obdivuju hodně ty, co mají*

pořád ten elán a jsou takový aktivní. Taky ty, co se snažej jít s dobou.“ Tereza: „...na některých se mi líbí třeba, že jsou vitální, že dokážou toho víc než dvacetiletý člověk..“

Zápory seniorů:

Mladým na seniorech nejvíce vadí naopak zase to, že někteří z nich „**nejdou s dobou**“, **pomalost, stěžování si** a vůbec nejčastěji zmiňované byly **podrážděnost** a „**všeznákovství**“. **Albert:** „*Pak občas to, že hodně poučujou v různých věcech, že si myslí, že všechno vědět nejlíp. A většinou mají tu svoji pravdu a snažej se jakoby poučovat jen proto, že jsou starší.*“ **Patrik:** „*Jsou otrávený ze všeho, v autobusech, na nákupech, ať už když tam makám nebo jako zákazník, překáže, jsou podrážděný, nepříjemný.*“ **Petra:** „*A tak jsou celkově takový pomalejší, unavený. Tak už jim to nemyslí třeba tak rychle jako nám.*“ **Katka:** „*Nestačej tý době, která postupuje strašně rychle.*“ **Lenka:** „*...jsou takový pomalý, motaj se v obchodáku a při řízení jo, že maj prostě už ty zpomalený reakce. To mi vaděj nejvíc. No a pak taky takový ty, který si furt na něco stěžujou a k něčemu maj výhrady jako jo.*“

Interpretace

Mladí lidé by se na stáří těšili převážně kvůli volnému času a vnoučatům. Je zcela pochopitelné, že se jim zamlouvá právě představa toho, že budou mít mnohem více času, protože sami se právě nachází v životním období, kdy jim čas pořád chybí, mají v hlavě spoustu věcí, které by chtěli dělat a stihnout, ale nemohou, takže věci, na které jim nezbývá čas teď, plánují na důchod.

Neméně často se respondenti zmiňovali o přínosu vnoučat. U všech to bylo myšleno hlavně ve smyslu, že se sami těší na vlastní vnoučata. Radost z vnoučat zmínili s jednou výjimkou všichni respondenti, což mě přimělo k názoru, že možná vidí i oni právě sami sebe jako největší potěšení svých prarodičů.

Nepřekvapilo mě, že si stáří spojují se smrtí. Stáří je poslední životní fází a po něm už přijde jenom smrt. Ke stáří prostě smrt patří, stejně jako nemoci. Několikrát se tu objevila i nesoběstačnost a určitá omezení. To si vysvětluji následovně, v mládí jednoduše na žádná omezení nejsme zvyklí. Dokážeme si se vším pomoci sami a

k uspokojení našich potřeb pro nás není nutná cizí pomoc. Samozřejmě, že ztrátu soběstačnosti nikdo nenese dobře.

Zaujalo mě, že vlastnosti, které mladí lidé na seniorech obdivují, by se daly s trochou nadhledu rozdělit do skupin charakteristika mládí a charakteristika stáří. Je to, jakoby si dávali dohromady ty nejlepší vlastnosti z obou generací. Moudrost a zkušenost stáří s mladickou progresivitou a vitalitou.

V záporných představách o seniorech je trochu znát problém mladých přizpůsobit se a tolerovat někoho jiného. Vlastnosti, které tady seniorům vyčítají, je reálně, až na výjimky, vůbec neomezují. Dále jim zazlívají, že se nedokážou přizpůsobit dnešní době, ale sami přitom nevyvíjí žádnou snahu dozvědět se něco o době, ve které vyrůstali právě senioři.

Srovnání se seniory

Představy mladých o stáří jsou vcelku trefné, protože se v podstatě shodují s tím, jak stáří prožívají mnozí dotázaní senioři. Ti si cení vnoučat a volného času, ale vadí jim, že jsou pomalejší, méně výkonní a mají zdravotní problémy, které je hodně omezují. Jen pro zajímavost, seniorům na dnešní mladé generaci téměř nic nevadilo, vyjma nešetřivosti a stále přibývajících počtu drogově závislých mladých lidí.

Druhá výzkumná otázka: Pomáhá společné soužití k překonávání předsudků o seniorech?

Pro druhou výzkumnou otázku mi vyplynula kategorie:

- Předsudky

V rámci této práce jsem se chtěla dozvědět, jestli soužití mladých lidí s prarodičem ovlivnilo jejich vztah k seniorům obecně.

Mladá generace

Předsudky:

Vztah některých mladých lidí k seniorům se zlepšil po zkušenosti společného života s prarodičem. Většina mladých lidí, která říká, že soužití vztah k seniorům nijak nezměnilo, uvádí, že předsudky neměli nikdy. **Verča:** „*Myslím si, že možná nějakým*

způsobem jo, ale já nikdy jsem nebyla člověk, kterej by jako měl nějak extra velký předsudky vůči starejm lidem..“ **Jaroslav:** „...jako něco v základu tomu dopomáhá. Ale fakt minimum. Tak jako mě nějak moc neštvou důchodci, prostě nemám k nim předsudky“.. **Kamila:** „Já mám se všema prarodičema hezkej vztah, takže prostě je lepší, hlubší než k ostatním. Ale jako i k těm ostatním ho mám dobrej...ale nevím jestli by to tak bylo, i kdyby ty moji takový nebyli...“ **Jana:** „Jako takhle, prostě ty lidi mě stejně naštvou a stejně mi na nich určitý věci vaděj, ale tím, že žiju s babičkou a trávím s ní tolik času, tak mi přijde, že je asi víc chápu, toleruju.“

V rozhovorech nebylo příliš časté, že by něčí vztah k seniorům společné soužití ještě zhoršilo. **Katka:** „Tak k babičce mám rozhodně hodně negativní vztah, tam jsme spolu dost bojovaly, takže k ostatním mám vztah lepší než k ní....Takže k tý mojí babičce mám hodně negativní, k těm ostatním to je slabší, to už je jen takovej dozvuk.“

Interpretace

Očekávala jsem, že předsudky vůči seniorům budou častější. Většina respondentů popírá, že by takové názory někdy měla. Ostatní připouští, že společné soužití jim pomohlo naučit se nejstarší generaci chápat a tolerovat. Jedinkrát jsem se setkala s lepším vztahem k cizím seniorům, než k vlastnímu prarodiči. Již z toho, že taková odpověď byla jen jedna, je zřejmé, že muselo jít o hodně nezdravý vztah, kdy by se babička s dcerou nejspíše vůbec nevidaly, pokud by spolu nežily. Moje výsledky se shodují s tvrzením Vidovičové a Rabušice, že vztahy s prarodiči se dále odráží ve vnímání seniorů ve společnosti. (strana 12)

Třetí výzkumná otázka: Existuje mezi mladou a nejstarší generací vzájemný respekt?

Kategorie, kterou jsem získala, je

- Respekt

Mladá generace

Respekt:

V rozhovorech jsem se setkala jak se **vzájemný m respektem**, ale také jen s **jednostranný m Albert**: „*Je to takový s ní jednodušší. Ale jako co do respektu, tak jí respektuju úplně stejně jako rodiče.*“ Albert bere babičku chápavější, ale respekt k ní má srovnatelný stím, který chová krodičům. Stejně tak cítí i respekt z její strany. „*Kolikrát se i ptá třeba na nějaký věci, na můj názor a tak.*“ **Lenka**: „*Určitě. Já bych řekla, že možná jako i víc. Pro mě jako vždycky byli jak máma s tátou, možná ještě v té době, ale to jsme bydleli s tátou tak jsem to tak nebrala, ale pak už jsem fakt bydlela s nima a takže prostě jsem je taky musela poslouchat a žádný odmlouvání. Já jsem je jako ty rodiče brala a i jsem se k nim tak chovala.*“ **Tereza**: „*Ne. Protože to je prostě babička, takže když už mi bylo 18, tak jsem to nebrala, že ji musím poslouchat...tak jako bydlela jsem tam, tak jsem jí dávala peníze jako na bydlení, ale zas nemohla mi nakazovat kdy přijdu domů a takhle, to už byla moje věc.*“

Interpretace

V jednotlivých soužitích se míra respektu lišila od naprostého vzájemného respektu, přes respekt z prarodiče namísto k prarodiči až po jeho naprostou absenci. Ukázala jsem odpovědi Lenky a Alberta, kteří mají se svými prarodiči hezký vztah, jejich soužití je dá se říct bezproblémové, nepopsali žádné jeho větší zápory. Jako jeden z důvodů, proč tomu tak je, vidím to, že v obou těchto rodinách panuje vzájemný respekt. Naproti tomu Tereza jasně dává najevo, že necítí povinnost svou babičku jakýmkoliv způsobem respektovat a v rozhovoru uvádí, že to tak vnímá i z babiččiny strany. Proto může být jejich vztah plný neshod. Knápravě by mohlo pomoci, kdyby si ujasnily, co každá z nich od soužití očekává a co je pro ni nepřijatelné. Jako hlavní problém bych tu viděla nedostatek komunikace.

Čtvrtá výzkumná otázka: Jaká jsou úskalí a přínosy tohoto soužití?

Kategorie:

- Klady soužití
- Zápory soužití

Podstatou této práce je společné soužití mladé a nejstarší generace, proto mě zajímá, co respondentům toto soužití přináší a co jim naopak vadí.

Klady soužití:

V tom, co jim soužití přináší, se respondenti opět poměrně shodovali. **Albert:** „*Přináší mi to jídlo, protože mi furt vaří, potom i třeba, když jsem na tom finančně špatně, tak mně třeba pomůže, když fakt potřebuju.*“ **Tereza:** „*Dobrá, že mi vařila, starala se o mě, že mi chtěla prát,...*“ **Lenka:** „*Tak hodně mi pomohli určitě po finanční stránce a celkově ta starost..prostě i když se o mě starali jak o dceru, ale prostě furt jsem pro ně byla vlastně na jednu stranu vnučka, takže jak to bejvá u babičky a u dědy, že jo. A vždycky dostatek jídla, vždycky ti něco koupěj.*“ **Jaroslav:** „*Klady jsou takové, že když přijdu domů, babička má vždy uvařeno a je ráda, že se u ní stavím a najím se, starají se o zvířata, která máme přes den, když jsou rodiče v práci a já ve škole.*“

Zápory soužití:

Zápory společného bydlení pro respondenty většinou tvoří bytové podmínky ve smyslu nedostatečného soukromí, přehnaná starostlivost prarodičů a velké rozdíly v názorech. **Tereza:** „*Jakože takhle, starala se, ale zase mě hrozně hlídala, musela jsem bejt v tolik a v tolik doma, prostě jí vadilo, že jsem se šla bavit.*“ **Kamila:** „*...že nebylo soukromí tolik, protože babička musí všechno vědět a do všeho strkat nos. Pořád spousty otázek a rad,..*“ **Patrik:** „*Tak přece jenom jsme ob jednu generaci, že jo..takže v určitejch věcích si fakt jako nerozumíme..*“ **Petra:** „*Pak věčný hádky s tátou, jakoby s našima, protože každěj chcem něco jinýho, vyrůstali v jiný době a vidí různý věci jinak než já, my.*“

Srovnání s názory seniorů

Senioři se s mladý mi shodovali v tom, že nikdo z nich v době společného soužití neměl dostatek soukromí, ale jiné zápory nevidí. Zmínili mnohem více kladů než záporů. To ale neznamená, že jsou pro společné soužití generací. Převládá tu názor, že děti by měly žít s rodiči, a pohromadě by více generací mělo žít, pokud není vyhnutí.

Interpretace

Velká část respondentů viděla jako klad péči, kterou jim prarodiče dávají. Mladí lidé ale vidí rozdíl mezi péčí a přehnanou starostí, která se objevila v drtivé většině rozhovorů jako zápor.

Všimla jsem si, že několik respondentek odpovědělo, že je jejich babičky hodně kontrolovaly a hlídaly. Zajímavé je, že všechny se zmínily, že by bylo možná lepší, kdyby společně nežily. Přitom v jiných ohledech o soužití i o svém vztahu mluvily pěkně, až na jednu výjimku.

Častá je finanční pomoc prarodičů, nechávají u sebe vnoučata bydlet zadarmo, dávají jim peníze navíc. Myslím, že v naší společnosti je to typická úloha prarodičů.

Dále tu několikrát byly zmíněny podstatné názorové rozdíly. Souhlasím tu s názorem Hrdličkové, o kterém jsem se zmínila v podkapitole Mezigenerační konflikty. Obě generace vyrůstaly v naprosto odlišné době a odlišné podmínky, ve kterých dospěly, ovlivnily jejich uvažování.

Pátá výzkumná otázka: Z jakých důvodů dochází k takovému soužití?

Dospěla jsem k následující kategorii

- Společné bydlení

Kódy, které tvoří tuto kategorii, jsou **problémy v rodině, osamělost a udržení domu**.

Společné bydlení:

Nesetkala jsem se při svém sběru dat s nikým, kdo by uvedl jako důvod soužití péči o prarodiče. Pokud bylo potřeba o prarodiče pečovat, dospělo se k tomu až časem.

Veronika: „No právě kvůli tomu, že když táta umřel, tak jsme se rozhodovali nad tím, jestli s mámou zůstaneme samy, nebo ne a oni se nám nabídli, že se k nám přistěhujou.“ **Petra:** „Protože máme velké barák a byl by nevyužitý, tak je blbost tam být sami.“ **Tereza:** „Protože jsem se rozešla s přítelem, se kterým jsem bydlela a jelikož mám psa a táta má přítelkyni, která se bojí psů, tak k němu jsem jít nemohla, u

mámy jsem být mohla ale ta bydlí v Albrechticích, poněvadž mám práci v Hradci tak bych musela dojíždět a vstávat hrozně brzo. Tak mi babička řekla, že můžu být u ní.“

Interpretace

Důvody společného soužití byly různé. Nejobvyklejší bylo vlastnictví dvougeneračního domku, ale také problémy v rodině. Například rozvod rodičů nebo ztráta rodiče. Zde chci zmínit názor Matějčka a Dytrycha, že jakmile v nukleární rodině nastanou problémy, nefunguje správně, pomůžou prarodiče. Tento poznatek se mi potvrdil, protože hned několik respondentů uvedlo přesně takovou situaci.

Šestá výzkumná otázka: Do jaké míry a jakým způsobem spolu tráví volný čas?

Vyplynuly mi dvě kategorie:

- Aktivní trávení společného času
- Pasivní trávení společného času

Aktivní trávení společného času:

Jana: „...jezdili jsme spolu i na dovolený nebo někam na výlety. Pak společný obědy i večere každý den. A pak třeba když potřebovala s něčím pomoci nebo na zahradě.“

Jaroslav: „U prarodičů se stavuji každý den po škole, popovídáme si jak se kdo má atd. Trávíme spolu i čas na zahradě, když jim pomáhám s nějakou těžkou prací, kterou by sami už nezvládli.“

Lenka: „Na nákupy jsme spolu chodili, do města.. A společný jídla, obědy vždycky společný, pokud nebylo něco výjimečného..“

Albert: „třeba když jsou nějaký narozeniny nebo tohle, tak třeba uděláme nějakou večeri nebo oběd, u toho stolu spolu sedíme nebo na Vánoce, a když je hezky tak venku grilujem..“

Pasivní trávení společného času:

Co se týče pasivního trávení času společně, všichni uváděli sledování televize.

Interpretace

Nejčastějšími společnými aktivitami jsou výlety, společné dovolené, společná jídla, oslavy, komunikace a sledování televize.

Překvapilo mě, kolik z respondentů doma dodržuje pravidelné společné obědy. Myslím si, že určité činnosti, které si rodina osvojí a pravidelně se jim společně věnuje, mohou zlepšit jejich vztah. Umožňuje jim to trávit čas pohromadě u činností, které by stejně museli tak jako tak udělat. Tím, že si přizpůsobí čas, aby se jim mohli věnovat společně, dávají najevo, že jim na sobě navzájem záleží.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo analyzovat vztahy mladé a nejstarší generace (především z pohledu mladé generace) v rámci především vlastní rodiny a zjistit, jestli je ovlivňuje společné soužití.

Na otázku, jaké jsou představy mladé generace o stáří, jsem dostávala víceméně podobné odpovědi. Většina dotazovaných má záporný vztah ke stáří, ale kladný vztah ke starým lidem. Bojí se nemocí a různých omezení, které stáří přináší a těší se na vnoučata a volný čas.

Otázka zaměřená na možnost společného soužití, jako nástroje k překonávání předsudků mezi generacemi, by měla být předmětem většího zkoumání. Z mnou získaných informací nemůžu udělat jasný závěr. Ale v omezených podmínkách v rámci výzkumu můžu říci, že jsem dospěla k názoru, že ano, pokud není soužití problémové. V tom případě může mít dopad přesně opačný.

Na otázku, jestli mezi mladou a nejstarší generací existuje vzájemný respekt, jsem dostala různé odpovědi. Většina mladých lidí a všichni senioři se cítili respektováni a stejně tak respektovali druhou stranu. Jako základ k jeho dosažení vidí respondenti snahu se přizpůsobit a chuť spolu vycházet.

Čtvrtá výzkumná otázka se týkala úskalí a přínosů společného soužití. Jako největší zápory vyplynuly přehnaná starost a rozdílné názory. Přínosem byla zase finanční pomoc a celková péče seniorů o svá vnoučata.

V tom, jaké jsou důvody takového soužití, což byla také pátá výzkumná otázka, se potvrdil názor Matějčka a Dytrycha, že tam, kde selhala nukleární rodina, vypomůžou prarodiče. V naprosté většině žili respondenti s prarodiči právě kvůli neshodám s rodiči nebo tragédiím, které nukleární rodinu postihly.

Pro šestou výzkumnou otázku, která se zajímala o to, do jaké míry a jakým způsobem tráví společný čas, jsem získala takové odpovědi, které ukazují, že většina respondentů s prarodičem tráví poměrně dost času. Především se jedná o společná jídla, sledování televize, oslavy, komunikaci, výlety a také různé práce na zahradě.

Poznatky z mého výzkumu se shodovaly s řadou názorů z odborné literatury. Například názor Vidovičové, že mladí lidé s pozitivním vztahem k vlastním prarodičům, mají lepší vztah k seniorům obecně a menší sklony k ageismu. Respondenti, kteří měli ke svým prarodičům kladný vztah, odmítali, že by měli předsudky vůči seniorům, zatímco tam, kde byl vztah problematický, byla přítomná averze vůči seniorům.

Dalším názorem, který se v mém šetření potvrdil, je názor Hrdličkové, že konflikty mezi generacemi pramení z odlišných podmínek, ve kterých jejich příslušníci vyrůstali. Mí respondenti si stěžovali na to, že senioři nejdou s dobou a také, že jedním z největších záporů soužití jsou zcela rozdílné, většinou neslučitelné názory jednotlivých generací.

Naproti tomu jsem dospěla k jinému závěru než Klevetová. Ta říká, že mezigenerační soužití se neosvědčuje, protože je obtížné zabránit střetům. Já mám trochu jiný názor, mezigenerační soužití není dobrým nápadem v rodině, kde se jedinci nerespektují a mají špatný vztah, ovšem pokud mezi nimi panují dobré vztahy, nevidím důvod, proč by vedle sebe nemohli vést spokojený život. Střetům se nevyhneme v žádném soužití, ať už je mezigenerační nebo třeba partnerské. Odpovědi, které jsem získala v provedených rozhovorech můj názor utvrdily, jelikož se našla soužití, která byla takřka bezproblémová.

Celkově bych vztahy mladých lidí k prarodičům rozdělila do tří skupin. První bych nazvala „**prarodiče jako hlídací psi**“ což se týká především babiček, které se od starosti o vnouče dostaly až k jeho kontrolování, hlídání a omezování. Tím vytvořily napjatou a nepřátelskou atmosféru. Druhá skupina „**prarodiče jako dočasní spolubydlíci**“ zahrnuje mladé lidi, kteří s prarodičem vcelku vycházejí, ale vzájemně se k sobě nesnaží příliš přiblížit. Se soužitím nepočítají na trvalo a byli by radši, kdyby senior bydlel poblíž, ale ne přímo s nimi. Tento názor měli většinou ti respondenti, kteří mají prarodiče, o kterého je už potřeba se postarat. Poslední skupinu „**prarodiče jako lepší rodiče**“ charakterizují velmi blízké vztahy. Mladí lidé, jejichž rodiče nějakým způsobem „selhali“, začali vnímat svoje prarodiče lépe než své vlastní rodiče. Tento poslední vztah se sice jeví jako žádoucí, ale vzhledem k tomu, že

předpokládá selhání nukleární rodiny, není tomu tak. Je to ale určitě nejlepší možné řešení v takovém případě.

Na závěr bych chtěla říci, že mladá a nejstarší generace toho mají hodně společného, přestože je dělí spousta let a rozdílné názory mezi nimi vytváří překážky. Je velmi důležité pracovat na jejich překonávání, protože vzájemně si tyto generace mají opravdu hodně co nabídnout.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Alan, Josef. 1989. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama.
- Barešová, Anežka. 2012. *Vícegenerační soužití se seniorem v domácím prostředí*. Bakalářská práce.
- Bertini, Kristine. 2013. *Sendvičová rodina. Souběžná péče o mladé lidi a seniory*. Praha: Portál.
- Bytheway, Bryce. 1995. *Ageism*. Buckingham: Open University Press.
- Cibulec, Jindřich. 1980. *Soužití tří generací*. Praha: Práce, ROH.
- Erikson, Erik H. 1999. *Životní cyklus dokončený a rozšířený*. Praha: NLN,s.r.o.
- Hartl, Pavel. 1993. *Psychologický slovník*. Praha: Budka.
- Hartl, Pavel. 2004. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Haškovcová, Helena. 2010. *Fenomén stáří*. Praha: HBT.
- Hrdličková, Lucie. 2009. „Řešíte také mezigenerační spory?“ *Psychologie dnes* 15 (10) : 12 –14.
- Jandourek, Jan. 2007. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.
- Jirásková, Věra, a kol. 2005. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: EUROLEX BOHEMIA.
- Klevetová, Dana. 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada.
- Langmeier, Josef, D. Křejičřiová. 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Matějček, Zdeněk, Dytrych. 1997. *Radosti a strasti prarodičů, aneb, když máme vnoučata*. Praha: Grada.
- Možný, Ivo. 2004. *Mezigenerační solidarita. Výzkumná zpráva z mezinárodního srovnávacího výzkumu „Hodnota dětí a mezigenerační solidarita“*. Praha: VÚPSV.
- Mühlpachr, Pavel. 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: MU.
- Pacovský, Vladimír. 1990. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum
- Palonciová, Jana. 2003. „Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj.“ *VÚPSV*. [online] [cit. 5.11.2014] Dostupné z <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/palon.pdf>

Sedláková, Renáta. 2008. Obraz seniorů a stáří v českých médiích aneb přispívají mediální obsahy k věkově inkluzivní společnosti. [online] [cit. 17.9.2014] Dostupný z <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Bocak1/pdf_doc/sedlakova.pdf>

Stuart-Hamilton, Ian. 1999. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál

Sýkorová, Dana. 2007. *Autonomie ve stáří*. Praha: SLON.

Švancara, Josef. 1983. *Psychologie stárnutí a stáří*. Praha: SPN.

Vágnerová, Marie. 2007. *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum.

Vidovičová, Lucie. 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: MU.

Vidovičová, Lucie, L. Rabušic. *Senioři a sociální opatření v oblasti stárnutí v pohledu české veřejnosti. Zpráva z empirického výzkumu*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Výrost, Jozef, I. Slaměnik. 2008. *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

SEZNAM PŘÍLOH

- **Scénář rozhovoru**
- **Rozhovor s respondentkou Kamilou**
- **Tabulka číslo 2. Seznam kódů a kategorií**

PŘÍLOHY

Scénář rozhovoru:

Jaké jsou tvoje představy o stáří?

Máš pocit, že všichni senioři mají něco společného?

Máš strach ze stáří?

Vidíš na stáří nějaká pozitiva?

Jak bys popsala svůj vztah k seniorům?

Co ti vadí na seniorech?

A co na starých lidech obdivuješ?

Vnímáš tvoje prarodiče jinak než ostatní seniory?

Bydlíš se seniorem, má u tebe stejný respekt jako třeba rodiče?

Máš v nějakých ohledech k prarodičům blíže než k rodičům?

Jaké jsou klady a zápory vašeho soužití?

Myslíš si, že společné soužití přináší více tobě nebo prarodičům?

Jak si myslíš, že tohle soužití ovlivňuje tvoje prarodiče?

Proč bydlíte společně?

Trávíš s prarodiči nějaký volný čas?

Kolik času spolu trávíte?

Respektují tě tvoji prarodiče?

Myslíš, že tě berou jako sobě rovnou?

Myslíš, že díky tomu soužití nemáš takové předsudky vůči starým lidem?

Nakódovaný rozhovor srespondentkou Kamilou (25)

Jaké jsou tvoje představy o stáří?

- No tak stáří... tak jak se řekne stáří, představím si babičku a dědečka někde v domečku na vesnici, kam pořád jezdí vnoučata a prostě spousta lidí. No ale na druhou stranu pak si vybavím takový to chátrání.. to fyzický mě ani tak neděsí jako to psychický.. A stáří mám spojený s takovou moudrostí, rozvážností a s klidem asi nejvíc.

Myslíš, že všichni senioři mají něco společného?

- No tak jako nedá se říct, že bych je brala všechny stejně. Ale tak jako asi to, že jsou strašně křehký a bezmocný. Někdy jsou některý z nich protivný a tak, ale ono se není moc čemu divit. Zažila jsem si v nemocnici, jaký to bylo, když jsem si nesměla ani dojít na záchod a není to příjemnej pocit. Trvalo to jen týden a jak jsem byla nepříjemná. (smích) A oni to tak mají pořád, i když třeba ještě zvládaj, tak musej pořád myslet na to, jak dlouho to ještě bude trvat než někdo jinej rozhodne o tom, co budou nebo nebudou dělat... A jinak.. takový to klasický, že jich je ráno všude plno... u doktora, v obchodákách a hlavně v mhd... jako já chápu, že si chtěj sednout a každopádně na to mají nárok, ale když je půl autobusu prázdnýho a oni musej sedět na tom mým místě, tak to mě trochu nakrke no.. (smích)

Máš strach ze stáří?

- Jak se to vezme... jako já se bojím spíš smrti a tu mám zas spojenou se stářím... ale zas si myslím, že ve stáří už se jí bát nebudu... mně přijde, že to mají víc srovnaný v tomhle, že jsou s tím smířený... a vím, že to je asi povrchní, ale i ta změna vzhledu mi vadí... doufám, že budu aspoň stárnout elegantně nebo jak to mám říct... že nebudu taková ta stará paní co je zmalovaná a oháklá jak kdyby si odskočila od silnice... třeba nevím proč, ale děsí mě představa, že přijdu k doktoroj a on bude viditelně mladší než já.... (smích) Největší strach mám ale z tý stařecký demence..

Vidíš na stáří nějaká pozitiva?

- Určitě, já se těším na důchod, jestli nějakej bude... Na vnoučata, na to, že budu mít velkou rodinu, že budeme mít doma pořád veselo, když tam budou, ale i klid... No a nejvíc, že bude čas na všechno. Hlavně na to, na co není teď. Se vidím jako taková babička co bude ráda vařit, uklízet, sedět v křesle vedle dědečka a číst knížky a luštit křížovky a co já vím... (smích)

Jak bys popsala svůj vztah k seniorům?

- Je hodně dobrej... Mně jako senioři nikdy nevadili... nebo tak jako jasný, občas si zanádvám, protože se taky někdy chovaj jako hulváti, i když to hlavně vyčítaj nám. Když se někam cpou a vrážej do všech okolo, protože prostě oni už tu jsou 100 let, to mě štve, to jo... Ale jinak si jich vážím... jako prostě všichni si něco prožili, a my už těžko pochopíme tu dobu, ve který žili oni.. takže si můžou připadat takový ublížený... Já se snažím jim pomáhat, a bejt na ně milá, protože i ty mrzutý kolikrát hned obrátěj, když se na ně někdo usměje.

Co ti vadí na seniorech?

- No tak to hulvátství jak jsem říkala, když se prostě neuměj chovat, to už je v jejich věku fakt blbý...to, že si myslěj, že automaticky mají pravdu, jen proto, že jsou starší...a pak taky když se s nima nedá diskutovat...prostě nepřipouštěj a někdy ani neposlouchaj nic, když nechtěj...a hodnotěj kolikrát věci, o kterejch nic nevěděj...

A co na nich obdivuješ?

- No tak obdivuju hodně ty, co mají pořád ten elán a jsou takový aktivní Taky ty, co se snažej jít s dobou. A to, že třeba babičky mi přijde, jsou hrozně šikovný, pilný a uměj dobře vařit a dědové zas maj super příhody z vojny a jak poznali babičku a tak...je s nima sranda, i když musej mít plno bolestí už...

Vnímáš tvoje prarodiče jinak než ostatní seniory?

- No určitě jo. Já mám se všema prarodičema hezkej vztah, takže prostě je lepší, hlubší než k ostatním. Ale jako i k těm ostatním ho mám dobrej...ale nevím jestli by to tak bylo, i kdyby ty moji takový nebyli...

Bydlela jsi se seniorem, měl u tebe stejný respekt jako rodiče?

- Ne...Větší než máma a menší než táta, tak bych to řekla...jako já jsem bydlela jen s babičkou, děda v tý době už nežil...k tomu bych respekt měla jako k rodičům si myslim...ale babička...nevím no, jako poslechla jsem jí v tom důležitým, ale ne v každý kravině co chtěla. Prostě já vidím rozdíl mezi respektem a tím nechat se buzerovat.

Máš v nějakých ohledech k prarodičům blíž než k rodičům?

- Nooo...tak to nevím...já měla nejbliž k dědovi...ale jako jo, je to v hodně málo věcech, ale někdy jo...nebojím se, že mě za něco odsoudí tolik. Ale nevím, mně přijde, že to možná bylo dřív lepší, než jsme spolu bydleli..

Jaké byly klady vašeho soužití?

- No tak babička se starala, máma byla po tom rozvodu taková jak kdyby se vrátila do puberty, takže bylo fajn, že když tam byla tak jsem měla pocit, že je tam nějakej dospělej...Bylo doma pořád hezky uklizeno, navařeno...a pořád byl někdo doma, nebyla jsem tam sama tolik...i když to byla pak někdy už i nevýhoda no..(smích)

Jaké byly nevýhody?

- Tak nevýhody...že nebylo soukromí tolik, protože babička musí všechno vědět a do všeho strkat nos. Pořád spousty otázek a rad, ustroj se a blablaba...Hrozně nás pořád konrolovala a to fakt lezlo na mozek. Protože ona se co děda umřel docela změnila. Je teď taková, že věří na věci, který jsou pro mě nepochopitelný a když se s ní člověk snaží normálně bavit, tak to moc nejde a já jsem docela výbušná, takže to nebylo vždycky lehký. Ale jako mám jí ráda, zas se nedá říct, že by se s ní nedalo bavit, to ne. Jen prostě jakmile se neshodnem, tak jako kdyby měla klapky na uších

Myslíš si, že společné soužití přineslo víc tobě nebo prarodičům?

- Asi všem nám to něco přineslo. My jsme měly kde být s mámou a starala se o nás. Naučilo mě to přizpůsobit se, každé jsme museli něco obětovat, abychom spolu vyšli. No a babička tam zase nebyla sama, což si myslím, že byla ráda, že jsme spolu byli tak často..

Jak si myslíš, že to soužití ovlivnilo prarodiče?

- Tak asi jinak než mě, nemyslím si, že by se naučila dělat kompromisy. Ale zase když jsme se tam nastěhovali, tak nás pořád buzerovala, že jsme furt u počítače...začala k nám občas chodit, koukala na to. No a když jsme se odstěhovali, tak si koupila vlastní počítač a sice to není žádnéj počítačovej génius, ale má mail, používá skype a najde si na internetu co potřebuje, takže jako dobrý v jejím věku. V tom jí třeba to soužití ovlivnilo, že začala tak nějak jít s dobou. Celkově je z ní teď taková moderní babča.

Proč jste bydleli společně?

- Naši se rozvedli a máma se odstěhovala k babičce. Nebyla jsem jako jenom u babičky, střídaly jsme to se ségrou vždycky po dvou tejdnech. Já tam byla asi tak rok a pak jsem zůstala s tátou. S mámou jsem v té době dost válčila, protože se chovala tak, že jsem si přišla spíš jako rodič, nebylo to kvůli babičce, že jsem tam nechtěla zůstat. Ne, že by se na tom vůbec nepodílela (smích) ...ale nebylo to kvůli ní.

Trávila jsi s ní volný čas?

- Jo, trávila...ona bydlela mimo město, byly tam blbý spoje, takže jsem tam trávila dost času...ne, že bychom byly pořád spolu, ale tak třeba u jídla..i když ona třeba nejedla, tak si ke mně sedla a povídali jsme si. Občas jsme si večer otevřely víno.Občas.. (smích) No a pak televize někdy večer, i když ne tak moc, protože na programu jsme se většinou neshodly. Práce na zahrádce občas a pak různé oslavy, někdy jsme spolu jely třeba na nákupy.

Respektuje tě?

- Ona říká, že jo, já si myslím, že ne. Já respekt neberu jako to, když mi říká ať si vezmu pantofle, že nastydu nebo ať nosim košilku a tak..já teď přesně nevím, jak bych to popsala, ale bylo toho hodně. Já beru rady, ale tohle prostě neříkám někomu koho respektuju. Alespoň ne v takový míře. Jako zas na druhou stranu, když jde o nějaký rozhodnutí co se mě týká, tak prostě bere to, jak si to udělám já. Někdy k tomu něco řekne, ale docela to bere. Tak možná tam určitěj respekt bude, svým způsobem.

Myslíš, že tě bere jako sobě rovnou?

- Tak to těžko říct. Asi ne..Myslím si, že to vidí tak, jakože ona má navrch. Zas jí nechci křivdit, ona mi to nedává nějak najevo, ale cejtím to. Tak já jí, ale taky beru jakože prostě k ní mám respekt, takže mi to nějak nevadí ani.

Myslíš, že ti soužití pomohlo k překonávání předsudků o starých lidech?

- Tak pomohlo mi to je zas o něco víc chápat a taky se naučit s nima vycházet, tolerovat je. Ale jak jsem říkala, já k nim nikdy neměla špatnej vztah, předsudky vůči nim. Mně spíš vadí, že to teď je tak jak to je, protože ty lidi si to nezaslouží. Celej život makali, aspoň většina a maj nárok na nějaký respekt a ne, aby jim někdo vyčítal, že tu zacláněj.

Tabulka číslo 2 – Přehled kódů a kategorií

Kódy	Kategorie
Vnoučata	Kladné představy o stáří
Volný čas	
Nemoci	
Smrt	Záporné představy o stáří
Bezmocnost (+ omezení)	
Moudrost	
Zkušenosti	Klady seniorů
Vitalita	
Jdou s dobou	
Nejdou s dobou	
Pomalost	Zápory seniorů
Stěžování ni	
Podrážděnost	
Všeznákovství	
Kladné ovlivnění prarodiči	Předsudky
Záporné ovlivnění prarodiči	
Vzájemný respekt	Respekt
Jednostranný respekt	
Finanční stránka	
Péče	Klady soužití
Stravování	
Žádné soukromí	Zápory soužití
Přehnaná starost	
Rozdílné názory	
Problémy v rodině	
Osamělost	Společné bydlení

Udržení domu	
Oslavy	Aktivní trávení společného času
Práce na zahradě	
Stolování	
Komunikace	
Nákupy	
Vý lety	
Televize	Pasivní trávení společného času

Zdroj: Vlastní šetření